

genus

№ 3/10

POPULÄRVETENSKAPLIGT MAGASIN FRÅN NATIONELLA SEKRETARIATET FÖR GENUSFORSKNING

*TEMA:
KULTUR*

Kulturlivets normer under omvandling

NÄR KULTUREN BÖRJADE studeras ur ett kvinnoperspektiv var fokus främst att lyfta fram kvinnorna ur hstoriens mörker. Dagens genusforskning ägnar sig allt mer åt att analysera konstens villkor och forskningsfälten som sådana. ”I och med att konsthistorien började skrivas bestämde den också hur vi tänker om konst. Konstnären gestaltades per definition som manlig och kvinnliga konstnärer som något annat.” säger konsthistorikern Anna Lena Lindberg i en artikel om ”geniet” på sidan 14–15.

DE NORMER SOM STYR urvalsprocesser och resursfördelning, från uttagningen till konstnärliga utbildningar till personer som fattar beslut om vem som får ställa ut sin konst, vilken föreställning som ska sättas upp på scen eller vilket musikstycke som ska spelas och så vidare, är enligt forskare som Genus har talat med ännu i stor utsträckning påverkade av en manlig norm och manlig dominans i beslutsfattande positioner, vilket bland andra konsthistorikern Linda Fagerström belyser i en artikel om konstens villkor på sidan 8–10.

ALLA SOM FORSKAR inom kulturområdet ägnar sig förstås inte åt traditionella konstformer. Hillevi Ganetz, medie- och genusforskare, är en av flera forskare som istället undersöker kulturens brukare och visar på genushierarkier bland de som konsumerar kultur. ”Man kan säga att kvinnor generellt är bitextuella, det vill säga kvinnor tar del av såväl manliga som kvinnliga erfaren-

heter, medan män är mono- eller homotextuella – de läser andra män och tittar på andra män”, berättar hon i en artikel om kulturens publik på sidan 11–13.

FINNS DET DÅ INGEN ljusning i den dystra bild som målas upp av ojämställdhet inom konstnärlig verksamhet och kulturkon-

sumtion? Jovisst, det gör det. Det finns flera exempel på kulturinstitutioner som engagerat ägnar sig åt att utjämna sociala hierarkier och skapa rum för alla att delta i konst och kulturliv. I detta nummer av Genus kan du läsa om några av de rapporter och pågående forskningsprojekt som utmanar normen. Från och med förra numret med tema om genus och politik finns Genus även på vår webb www.genus.se. Där finns också temasideor som efterhand kommer att byggas ut med fler nyheter och artiklar inom varje tema.

Nästa nummer av tidningen Genus kommer ut i mars 2011, med tema innovationsforskning.

INGA-BODIL EKSELIUS

Redaktör

GENUS ÄR EN PUBLIKATION FRÅN:

Nationella sekretariatet för genusforskning
Göteborgs universitet, Box 200
405 30 Göteborg
Telefon: 031-786 56 00
E-post: sekretariat@genus.gu.se

Ansvarig utgivare: Kerstin Alnebratt
E-post: kerstin.alnebratt@genus.gu.se

Redaktör: Inga-Bodil Ekselius
E-post: inga-bodil.ekselius@genus.gu.se
Telefon: 031-786 56 02
Grafisk form: Emma Hässel
Layout: Siri Reuterstrand
Tryckeri: Litorapid Media AB, Göteborg
ISSN: 1403-8943

Referensgrupp:

Sharareh Akhavan, med. dr i folkhälsovetenskap, Skövde, Kerstin Alnebratt, föreståndare, Nationella sekretariatet för genusforskning, Ulrika Dahl, lektor i genusvetenskap, Södertörn, Jennie Granat Thorslund, Vinnova, Ewa Gunnarsson, professor i människa-maskin, Luleå, Kristina Lundgren, lektor i journalistik och mass-kommunikation, Umeå, Annika Forssén, lektor i allmänmedicin, Umeå, Claes Nyberg, kommunikationskonsult, Stockholm, David Tjeder, fil. dr i historia, Stockholm.

PRENUMERERA PÅ GENUS

Genus utkommer med tre nummer/år.
Allt material i *Genus* tryckta upplaga publiceras även på webben. Vill du ha *Genus* hem i brevlådan kan du prenumerera till självkostnadspris (fn 100kr/år) på: www.genus.se
eller e-posta ekonomitjanst@natverkstan.net
Postgiro: 182 08 53-8, Nätverkstan Ekonomitjänst
Tel: 031-743 99 05
Fax: 031-743 99 06

Omslagsbild detta nummer: Colourbox

Annonser: Handhas av redaktören

Nationella sekretariatet för genusforskning har som uppdrag att:

- Förbättra villkoren för svensk genusforskning av hög internationell klass.
- Synliggöra svensk genusforskning och bidra till samverkan med omvärlden.
- Underlätta svensk genusforsknings internationellisering.

Läs mer om sekretariatets verksamhet och om genusforskning på www.genus.se.

Nya avhandlingar	4
TEMA: KULTUR	6
Långt kvar till jämställt kulturutövande	8
Kulturbärarna	11
Ett geni är alltid en man	14
Förbisedda flickor	16
Flickkonst provocerar	18
Symbol för kraft och manlighet	19
Trendkänsliga vampyrer	20
Vem tar plats på scenen?	22
Drag som motstånd	24
Krönika: Malin Arnell	25
Porträtt: Yael Feiler	26
Noterat	30
Tillbakablick	32
Personnytt	33
Böcker	33
Ledare	35
Enkät	36

Könsdebatt kring sekelskiftet 1900

Genom att reformera barnuppfostran hoppades man under 1800-talet att kunna skapa nya kvinnor och män. I både barn- och vuxenlitteraturen användes beskrivningar av barndom, uppfostran och uppväxt för att utforska köns- och sexualitetens gränser, men också vad det innebar mer allmänt att bli och vara människa. Maria Andersson, Institutionen för litteraturvetenskap och idéhistoria, Stockholms universitet, uppmärksammar i sin avhandling *Att bli människa: barn, sedlighet och kön i Amanda Kerfstedts, Helena Nybloms och Mathilda Mallings författarskap 1880-1910*, barnets och barnlitteraturens roll i den litterära debatten. Hon ger ett nytt perspektiv på tiden kring förra sekelskiftet. För de kvinnliga författarna innebar perioden ett genombrott och större möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Amanda Kerfstedt, Helena Nyblom och Mathilda Mallings tillhörde de författare som gjorde uppmärksammade inlägg i debatterna om köns- och familjeideal och sedligheten, men vars författarskap idag till stora delar fallit i glömska.

Kvinnor tar plats i nyandliga sällskap

En stor del av rituellt nyskapande i Europa återfinns utanför de etablerade religiösa institutionerna och traditionerna. Ritualer och rituellt handlade ses istället ofta som nya och alternativa vägar till religiösa upplevelser, autenticitet och meningskapande. Avhandlingen *Cultivating the Sacred. Ritual Creativity and Practice among Women in Contemporary Europe*, av Åsa Trulsson, Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet, behandlar sådan rituell kreativitet i sammanhang som vanligen klassifi-

ceras som postmodern andlighet, new age eller nyhedendom. Studien grundar sig på flerårigt fältarbete av religiös praktik där kvinnor har huvudrollen och är främsta deltagare.

Ritualer och rituellt handlade ses framför allt som nya och alternativa vägar till religiösa upplevelser. Foto: Colourbox.

Vidgad bild av hur samverkan görs

Via nationella och regionala myndigheter har statliga medel delats ut till samverkansnätverk i hopp om att främja innovation och att i förlängningen uppnå hållbar tillväxt. Varianter på samverkansnätverk som tros bidra till utvecklingen av innovationer är ”innovationssystem”, ”triple helix” och ”kluster”. Andra samverkansnätverk har belyst den marginalisering av vissa aktörer och verksamhetsområden som utövats i dessa satsningar. Särskilt kvinnor och näringar som sysselsätter många kvinnor har missgynnats av prioriteringsmönstret i den förda politiken och forskningen, vilket avhandlingen, *Samverkansnätverk för innovation. En interaktiv och genusvetenskaplig utmaning av innovationspolitik och innovationsforskning* av Malin

Lindberg, Luleå tekniska universitet, kan ses som en interaktiv och genusvetenskaplig utmaning av. I avhandlingen utvidgas den kunskapsutvecklande arenan kring samverkansnätverk för innovation.

Moderna teorier om antikens män

Genom analyser av Theophrastus *Characters* och Menanders komedier som skrevs i Athen, 300–200-talet f k, vill Henrik Berg, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, i sin avhandling, *Constructing Athenian Masculinities: Masculinities in Theophrastus' Characters and Menander's Comedies*, identifiera den hegemoniska maskuliniteten och undersöka hur den och andra maskuliniteter konstruerades. Han använder modern kritisk teori om män och maskulinitet, främst R W Connells teori om hegemonisk maskulinitet och intersektionalitet. Henrik Berg menar att användningen av moderna teorier breddar förståelsen av genus i antiken. Genom Connells teori visar han bland annat hur maskulinitet i det antika Grekland var omöjlig för en enskild man att upprätthålla livet igenom och beroende av ålder, ekonomisk och social tillhörighet.

FOTO: COLOURBOX

Kvinnors syn på kropp och åldrande

Therése Persson, NISAL, National Institute for the Studies of Ageing and Later Life, Linköpings universitet, har i sin avhandling, *Kvinnlig för sin ålder, en intervjustudie om ålder, kropp och femininitet*, undersökt hur kvinnor i olika åldrar uppfattar sin kropp och utseende i förhållande till sin ålder. Hon har intervjuat kvinnor i åldrarna sex till 99 år och funnit att normerna är starka och att alla är medvetna om dem. En åldrande kvinnokropp betraktas som något negativt. Men det egna åldrandet beskrivs också som att bli starkare, tryggare, mer erfaren och självständig. Kraven är motstridiga. Ålder och utseende ska stämma överens, samtidigt som det är positivt att se naturligt yngre ut. Ålder i sig är också relativt och beror på vem som jämför med vem eller vad. Det finns inte en typ av kvinnlighet utan många och kvinnlighet skapas i relation till ålder, menar Therése Persson.

FOTO: COLOURBOX

Kvinnovärldar gav makt i samhället

Kvinnornas inomkönsliga relationer, kvinnovärldarna, var viktiga samman slutningar i bondesamhället på 1700- och 1800-talet, där kvinnor hade

möjlighet till såväl makt som ansvar. Genom att studera 197 rättsprotokoll på Göteborgs landsarkiv och Göta hovrättsarkiv från åren 1700–1840, om barnamordsbrott, visar Helena Hagelin, Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet, i sin avhandling, *Kvinnovärldar och barnamord. Makt, ansvar och gemenskap i rättsprotokoll ca 1700-1840*, att kvinnor hade viss makt att forma sina liv och det samhälle de levde i. Undersökningen rör sig främst kring kvinnogrupperns ansvarstagande i samband att avslöja en utomäktenskaplig graviditet och barnamord. Att berätta sanningen var ett sätt att upprätthålla kvinnornas position i samhället. De kallades i mycket stor utsträckning att vittna i tingsrätten och stor tilltro sattes till deras vittnesmål.

Näringsliv tvekar om könsjämvikt

Vad händer när marknadsekonomiska principer möter politiska krav på förändring? Hur begripliggörs krav på jämlikhet mellan könen i en nyliberal kontext? Ulrika Jansson, Fakulteten för ekonomi, kommunikation och IT, Karlstads universitet, har i sin avhandling, *Den paradoxalt nödvändiga kvinnan: Könsdiskurser i Svenskt Näringsliv - ett nyliberalt drama*, studerat Svenskt Näringslivs opinionsbildande material om jämställdhet. Jämställdhet framställs som en självklarhet men samtidigt finns vissa reservationer inför vad som kan vara jämställdhetens mål. Med hänvisningar till marknadsekonomi förklarar Svenskt Näringsliv att politiska initiativ för ökad jämställdhet inte kan utgöra grund för näringslivets jämställdhetsarbete. Det måste istället utgå från näringslivets egna behov, för att inte riskera företagets roll som producer och organisatörer av värde och välfärd. Studien visar hur kvinnor på olika sätt införlivas i en föreställ-

ningsvärld om marknaden som alldeles nödvändig och i en värld som domineras av män och manliga normer.

Jämställdhet framställs som en självklarhet men samtidigt finns vissa reservationer inför vad som kan vara jämställdhetens mål. Foto: Colourbox.

Begränsad förändring genom Equal-projekt

Europeiska socialfondens Equal-program 2001-2007 finansierade tre utvecklingspartnerskap, som bestod av flera samverkansparter från privat och offentlig sektor. Syftet var att utveckla nya metoder och idéer för att motverka diskriminering och all slags ojämlikhet i arbetslivet. Anna Isaksson, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, visar i sin avhandling, *Challenging the limits of change. A study of transformative work, partnership and gender, exemplified by the Equal*, hur den konsensusbaserade organiseringsformen partnerskap och den politik och de principer som reflekteras i Equal-programmet, tillsammans med föreställningar om tillväxt, ledarskap och kön, skapar gränser i föreställningarna om förändring. Gränser som i vissa avseenden innebär att samhällets relationer av makt och ojämlikhet – istället för att utmanas – reproduceras.

A ballerina in a dark, shimmering leotard is captured in a dynamic pose on a stage. She is seen from the side, with her back to the camera, as she moves across the stage. The lighting is dramatic, highlighting her form against a dark background.

KULTUR

Vem släpps in i kulturen? Den frågan är central i numrets tema. Forskning om genus och kultur visar att de normer som styr när konsten och scenkonsten utesluter och innesluter, upprätthåller sociala hierarkier. Kvinnor och flickor har fortfarande inte samma möjligheter eller samma status som män och pojkar. Men det börjar röra på sig. Allt fler vill förändring.

Jämställd konst och lika villkor för dem som utövar konstnärlig verksamhet. Finns det? De senaste åren har frågan tagits upp i flera rapporter och jämställdhetsprojekt. Visst rör det på sig, men forskning visar att resurserna fortfarande finns där männen finns.

Långt kvar till jämställt kulturutövande

TEXT: FATIMA GRÖNBLAD OCH INGA-BODIL EKSELIUS
FOTO: COLOURBOX

Länge fanns ett motstånd inom konstvärlden mot att diskutera jämställdhet. Argumentet var att konst inte kan anpassa sig till politiska normer och att kvalitet måste gå före allt. Men under 2000-talet har klimatet förändrats. En viktig milstolpe var Kulturrådets utredning *Plats på scen* som presenterades år 2006. Den visade på obalanser inom många delar av scenkonsten, bland annat i antalet yrkesaktiva, hur resurser fördelas och vad som gestaltas på scenerna.

Under de senaste åren har flera insatser gjorts för att komma tillrätta med ojämställdheten. Kartläggningen har förbättrats så att det går att göra löpande analyser av könsfördelningen på Sveriges scener och i Kulturrådets bidragsgivning. Mest har hänt inom teaterområdet: En särskild ledarskapsutbildning har hållits för blivande kvinnliga chefer, Teaterförbundet har gjort en checklista för jämställdhet och inom projektet ”Att gestalta kön” har studenter och lärare på landets alla teaterhögskolor fått reflektera kring hur kön gestaltas på teaterscenerna.

Ändå kvarstår många obalanser. På musikområdet är könsfördelningen fortfarande mycket ojämn. Inom flera områden märks också ett mönster av att kvinnorna blir färre ju mer resurser och status ett område har. Exempelen är många.

Inom operavärlden finns felaktigt föreställningen att det historiskt saknas kvinnliga tonsättare, en förklaring till varför så många av dagens uppsättningar har manliga upphovsmän. Teater och dans för vuxna skrivs och koreograferas i högre grad av män, medan verk som riktar sig till barn och ungdomar oftare skapas av kvinnor. Andelen kvinnor är betydligt högre bland regiassistenter än bland regissörer. Kvinnliga scenografer, regissörer och dramatiker är vanligare inom den fria teatersektorn än på de fasta teaterinstitutionerna med mer resurser. Män sitter sällan på kulturinstitutionernas administrativa poster men desto oftare på chefsstolarna.

Positiva exempel

Men flera institutioner runt om i landet satsar på jämställdhet. Exempel är Stockholms läns blåsarensemble som under säsongen 2010–2011 spelar verk som till lika stor del skrivits av kvinnor som av män, och Göteborgs stadsteater som arbetar aktivt med jämställdhet på och utanför scenen.

Jämställdhet inom scenkonsten handlar inte bara om att skapa numerär balans mellan kvinnor och män, betonar Anna Lund, sociolog vid Linnéuniversitet, som följde projektet ”Att gestalta kön”. Bland annat inter-

vjuade hon teaterstudenter om villkoren på teatern, både på och bakom scenen. Berättelserna visade att det finns högst reella problem med sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön.

– Bara för att den kvantitativa jämställdheten ser bättre ut behöver det inte betyda att sexuella trakasserier försvinner eller att kvinnor är bättre chefer. Om man ska nå en långsiktig förändring tror jag att man även måste problematisera vad som gestaltas, och vem som får göra vad på teatern.

Genusteori i praktiken

En del av projektet var en så kallad genusmaskerad, där studenterna fick öva på att gestalta kön. Det blev en sorts praktisk lektion i genusteori. Många deltagare upplevde att de både fick nya verktyg i sin roll som skådespelare och nya insikter i hur de själva gör kön. En ökad genusmedvetenhet inom teatervärlden kan leda till en större bredd i vad som visas på scenerna, menar Anna Lund.

– Jag tror att det kan ge mer varierade möjligheter att göra rollgestaltningar. Vilket ger roligare teater, för både skådespelare och publik.

Lena Hamnergren, professor i dansvetenskap vid

Dans- och cirkushögskolan, har forskat i danshistoria. Dansen har lägre status än andra former av scenkonst och har alltid fått mindre pengar och färre fasta scener.

– Man brukar säga att det beror på att dansen är kroppslig och inte bygger på det talade ordet.

Kvinnliga pionjärer

När dansen började slå igenom som en egen dansform i början av 1900-talet var många pionjärer kvinnor. Men det var ändå främst män som hade framgång och berömmelse som koreografer. Idag är merparten av såväl dansare som koreografer kvinnor. Den svenska forskning som sker på dansområdet idag saknar ofta ett uttalat genusperspektiv.

– Just nu är det mer betoning på klass och intersektionalitet, där genus kan hamna i skymundan, säger Lena Hamnergren.

Linda Fagerström är konstvetare vid Malmö högskola. Hennes nya bok *Kön, genus och design. Om en designerroll i förändring*, är resultatet av ett forskningsprojekt där hon intervjuade tjugo formgivare, män och kvinnor, och undersökte samtliga svenska designutbildningar. Fortfarande arbetar kvinnor oftast med textil, smyckedesign och keramik, medan män är i majoritet

▷▷▷

»Forskning visar ju att man premierar personer som liknar en själv.«

▷▷▷ inom trä, metall, grafisk och interaktiv design samt webbformgivning.

Inom konst och design består de grupper som beslutar om vem som ska få medel till sin konst eller möjlighet att sätta sina kläder i produktion till största delen av män.

– Det kommer alltid ned på individnivå med makt-kamper och hierarkier, som överallt annars i samhället. Forskning visar ju att man premierar personer som liknar en själv. Det är en djupt mänsklig reflex. Och så länge det finns en dominans av män i beslutsfattande positioner så ser vi vad resultatet blir. Männen finns där pengarna finns och tvärtom, säger Linda Fagerström.

Männen medvetna om särbehandling

Män som väljer en karriär inom textildesign möts ofta av positiva förväntningar, medan kvinnor i mansdominerade branscher inte har samma effekt. De blir betraktade med misstro och tvivel, eller blir anlitate för att kunden vill ha ”något kvinnligt och snirkligt”, eller har kvinnor som målgrupp.

– Min undersökning bekräftar många av de negativa schablonbilder man har, inte bara här utan i yrkeslivet i stort. Men den visade också på en ljus framtid. Majoriteten av de intervjuade vill förändring.

De flesta av de män som Linda Fagerström intervjuade är medvetna om ojämställdheten inom branschen och vill göra något åt den.

– Det finns män vars fruvar och sambos är inom samma yrke, som gång på gång ser hur den de älskar blir illa behandlad och särbehandlad. De männen har en stark drivkraft att förändra. Men drivkraften för män kan också vara att ojämställdheten leder till ett snävt, endimensionellt sätt att tänka som helt enkelt inte lockar dem. De upplever att ojämställdheten begränsar deras kreativitet, säger hon. ■

FAKTA

KONST

Inom konstnärliga yrken har kvinnor 90 % av männens medianinkomst. Fler män finns inom ekonomiskt resursstarka yrken. Inom bild och form har utövarna lägst inkomster. Där finns också flest kvinnor.

Källa: *Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv. Ekonomi, arbete och familjeliv*, Marita Flisbäck (Konstnärsnämnden 2010)

DANS

År 2008 var 57 % av dansarna, 52 % av regissörerna och 56 % av koreograferna kvinnor. Inom områdena ljud- och ljusdesign samt komposition och musikaliska arrangemang utgör män mellan 70–90 %.

TEATER

Inom teatern dominerar män inom alla yrkeskategorier utom kostym, mask, peruk och numer också chefskap. 2008 var 54 % av regissörerna, 64 % av dramatikererna och 56 % av scenograferna män.

2009 hade kvinnor blivit flest bland teaterchefer och konstnärliga ledare på institutionsteatrarna.

MUSIKTEATER

Av de 85 musikaler som sattes upp under 2009 stod kvinnor bakom kompositionerna till 17 % av föreställningarna, men ingen dirigerades av en kvinna.

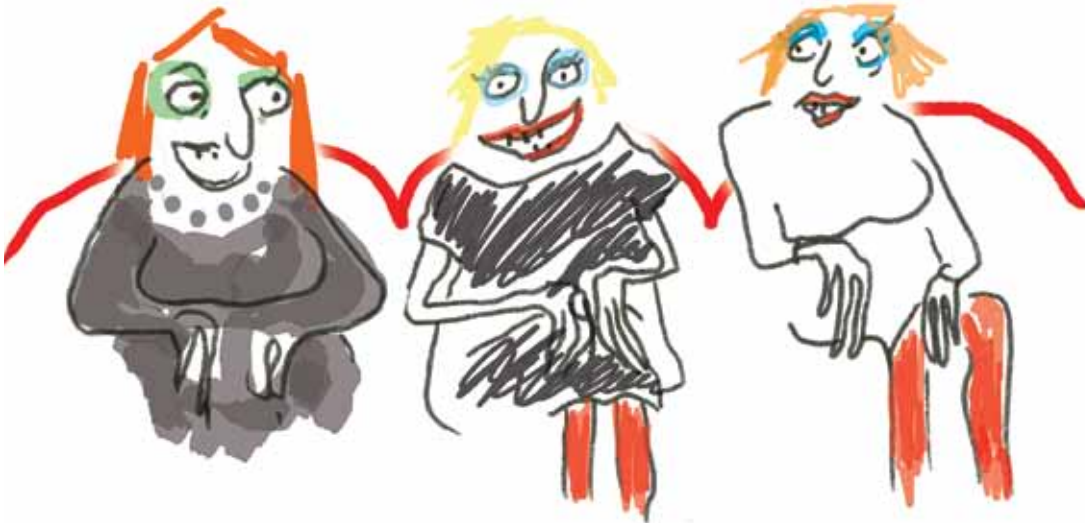
MUSIK

Inom området musik är män i majoritet i alla yrkesgrupper. Störst är obalansen i gruppena dirigenter och tonsättare. År 2007 var 60–80 % av de anställda i landets orkestrar män. Bland de fria musikgrupper som beviljades stöd av Kulturrådet 2008 var 75 % kvinnor.

FILM

Under perioden 2000–2009 premiärsattes 257 svenska spelfilmer. 18 % av dessa hade en kvinnlig regissör. 186 av filmerna gjordes med konsulentstöd från Filminstitutet. Den kvinnliga regiinsatsen bland filmerna som fått stöd var 23 %.

Källor: *På spaning efter jämställdhet del två. Kvinnor och män i scenkonsten i Sverige 2008*, Vanja Hermele (Svensk Teaterunion 2008)
På väg mot jämställd scenkonst, Statens kulturråd 2009

Kulturbärarna

TEXT: ANNA HELLGREN
ILLUSTRATION: SANDRA WAHLBECK

Kvinnor konsumerar mer kultur än män, samtidigt som de som producerar kulturen ofta ser ner på sin publik just för att de är kvinnor. Hur hänger det egentligen ihop?

Genusvetarna Hillevi Ganetz och Vanja Hermele diskuterar begreppen.

Säg kulturtant och bilden av en dam i sextioårsåldern träder fram. Med rymliga kläder, silversmycken och klippkort till de stora kulturinstitutionerna. Uppfattningarna om kulturtanten är, även om bilden varierar, utbredda. Ofta följs de åt av ett hänfyllt leende – få andra är så okej att ironisera över som hon. Förutom möjligen de unga tjejer som allt sedan the Beatles dagar har fått etablissemangen att föraktfullt kröka läpp inför ”masspsykotisk” idoldyrkan. Fel uppsättning beundrare har länge dragit ner poporkestrar i lågstatusdyn. Men varför är det så, och vad betyder det? Och spelar det någon roll?

Faktum är att kvinnor går på teater oftare än män.

Runt 70 procent av de stora scenernas publik utgörs av kvinnor enligt den statliga utredningen *Plats på scen* från 2006.

Samtidigt spelas en överväldigande ”manlig” repertoar, och fram till nyligen fanns knappt några kvinnliga teaterchefer över huvud taget.

Kvinnor läser också oftare (och fler) böcker än män, men till skillnad från teatern är författarmarknaden mer jämlik. Till exempel får kvinnor och män sina ansökningar om författarstipendier beviljade i mer eller mindre lika stor utsträckning.

Enligt genusvetaren och journalisten Vanja Hermele, som under många år ägnat sig åt just ojämställdhet inom kulturen i allmänhet och scenkonsten i synnerhet, är den sneda könsfördelningen på landets teaterpubliker en svensk historia. I andra delar av Europa går män på teater i lika stor utsträckning som kvinnor.

– Standardförklaringen är att det beror på skilsmässor. I andra delar av Europa skiljer sig människor inte lika ofta och därför går publiken parvis till teatern.

▷▷▷

▷▷▷ Vanja Hermele menar att den traditionella kulturfären är lätt schizofren i sin relation till publiken. Man betackar sig helst för stöd från såväl näringsliv som stat (det är viktigt att vara Oberoende!) men drar en föreställning fulla hus är det inte Riktig Konst.

– Helst ska en pjäs, gärna tysk och kall, spelas på ett stampat jordgolv inför fyra svartklädda och vita kulturmän från medelklassen. Då är det riktig konst med hög kvalitet. Den där elitismen och instängdheten blir ännu konstigare om man betänker att de flesta konstnärer samtidigt tycker att kultur är och ska vara en kraft att räkna med i samhället i stort, säger hon.

Skapare eller konsument

Hillevi Ganetz, medieforskare och professor i genusvetenskap, påpekar att det inte finns svensk forskning som analyserar varför kvinnor är överrepresenterade som teaterpublik.

– Men den dominerande teorin är att det handlar om hur maskulinitet och femininitet konstrueras i vår kultur. Att vara konsument, och därmed passiv, är en del av konstruktionen av femininitet. På samma sätt uppfyller män maskulinitetsnormerna genom att vara aktiva – och producera. Det finns ju så klart massor med kvinnor som skapar och producerar kultur, men den kulturella bild vi har av hur män och kvinnor ska vara är just den: män är aktiva, kvinnor passiva.

Och samma genuskonstruktioner återspeglar sig som sagt även på scenen: det är fler manliga dramatiker som spelas, och fler män än kvinnor som regisserar dem.

– Man kan säga att kvinnor generellt är bitextuella, det vill säga kvinnor tar del av såväl manliga som kvinnliga erfarenheter, medan män är mono- eller homotextuella – de läser andra män och tittar på andra män.

Den som är frank skulle kunna säga att förlusten är männens, eftersom de – grovt talat – faktiskt missar att ta del av halva mänsklighetens erfarenheter och konstnärliga yttringar. Många gånger – särskilt när det kommer till teater – går män miste även om manliga erfarenheter, eftersom de i sin jakt på att uppfylla genuskontraktet låter bli att gå på teater.

Vanja Hermele är trött på att den stora kvinnopubliken ses som ett problem.

– När kulturministern (Lena Adelsohn Liljeroth, *Genus* anm.) står i plenisalen i riksdagen och säger att vi måste få fler män till kulturen, för att höja kulturens status, så att den därmed kan dra in mer pengar, är det ett exempel på en bedrövlig inställning, säger hon och gör en liknelse med alla de gånger då hon själv hållit seminarier och föreläsningar om feminism och kultur och där publiken oftast är rakt igenom kvinnlig – och där någon förr eller senare

»Den som är frank skulle kunna säga att förlusten är männens«

alltid räcker upp handen för att säga att det är tråkigt att det inte är några intresserade killar som är där.

– Jag tycker inte att det är tråkigt! Det är år 2010, och det finns inga anledningar att inte delta i det feministiska arbetet. Om män inte fattar det så är det deras problem, inte kvinnornas.

Samtidigt innebär samma genuskonstruktion att kvinnors erfarenheter hamnar i skymundan.

– Kvinnor speglas inte, och upphöjs definitivt inte till genier i vår kultur. Det är samma tema som behandlas redan i Virginia Wolfs *Ett eget rum*. Den som inte syns finns inte, säger Hillevi Ganetz.

Problemet är, som Vanja Hermele påpekar, att det finns få mätinstrument när det kommer till kultur. Att något anses, eller hävdas, ha ”hög kvalitet” kan rättfärdiga lite vad som helst – och ofta ojämsstäldhet.

– Till exempel är det ”hög kvalitet” som används som förklaring när ett operahus har en repertoar som uteslutande består av manliga upphovsmän, eller som förklaring på varför bara män ses i de stora utställningsformaten på museerna.

Publiken som kvalitetsmätare

Ett mått på kvalitet är huruvida en uppsättning drar mycket publik eller inte. Och det är här ”schizofrenin” och det stampade jordgolvet från inledningen kommer in i bilden.

Vanja Hermele säger att hon tänkt mycket på det faktum att teatrar ser ner på publiken. ”Kvalitet” har med status att göra, och tanter över 60 år har inte särskilt hög status någonstans i samhället.

Det har inte barn heller.

– Att spela barnteater kräver begåvade skådespelare. Barnen avbryter, pratar och frågar när som helst saker som ”Vad heter du?” till skådespelarna på scen. Ändå ser människor ner ännu mer på de som spelar barnteater, säger Vanja Hermele och sammanfattar dilemmat så här:

– Publiken måste komma, men inte för många, och de får inte bestå av busslaster från landet, kvinnor eller människor på låt säga fem år.

– Det är kulturens problem, den isolerar sig hela tiden från sin publik: klipper banden med både den och samhället. Kulturen kör sin Aniara-grej, sätter sig i sin lilla farkost och reser i väg helt utan mål eller kontakt med verkligheten.

Men vem som konsumerar vilken kultur har inte bara med kön och genuskonstruktioner att göra.

Den kultur som (återigen, en generalisering) arbetarklassen konsumerar anses ha så låg status att den inte ens behandlas på till exempel kultursidor annat än som föremål för löje eller som symptom på strömningar i samhället.

Detsamma gäller artister, konstnärer eller dramatiker från andra delar av världen än Europa, återigen är dessa kulturyttringar något som "de andra" ägnar sig åt.

– Det de medelålders kulturantarna har på sin sida är ju att de är medelklass och faktiskt ganska etablerade i samhället. Dessutom ägnar de sig åt finkultur. Allra lägst status har unga tjejer, och den musik de lyssnar på, säger Hillevi Ganetz.

Hillevi Ganetz själv har forskat om Spice Girls, och säger att det blev så tydligt att den som har en ung publik bestående av tjejer "smittas" av sina beundrars låga status.

– Spice Girls föraktades verkligen, men det är svårt

att säga att de var så mycket sämre än andra band.

För killar som gillar "tjejig" musik går vägen också rakt ned mot förnedring och låg status, pojkar och män bryter inte ostraffat mot maskulinitetskonstruktioner.

Tjejer kan däremot göra det motsatta. Att lyssna på "rätt" musik kan erbjuda en väg upp i genus- och statushierarkierna.

Statushöjare

Att tjejer är dåligt för imagen visste redan the Beatles. När bandet slutade turnera och uteslutande gav ut skivor istället blev de plötsligt ett respekterat killband.

– Innan dess var det tjejerna som var subjektet, Beatles själva var reducerade till objekt. Paul McCartney har alltid förnekat det, men jag är helt övertygad om att Beatles slutade turnera för att byta ut sin publik, säger Hillevi Ganetz. ■

Ett geni är alltid en man

TEXT: ANNE JALAKAS
FOTO: KONSTAKADEMIEN

Vare sig det handlar om musik, konst eller litteratur finns det manliga geniet där. Den närmast gudomligt inspirerade, kreativa, unika personen. Människan som aldrig är en kvinna.

Följaktligen är också kvinnor praktiskt taget bortspade från kanon – de verk som anses så viktiga att bildade medborgare bör känna till dem. När den ansedde amerikanske litteraturprofessorn Harold Bloom skrev *Den västerländska kanon* 1994 tog han upp verk av åttahundra män och knappt sjuttio kvinnor.

– En del skulle säga att han ger en historisk bild av hur det sett ut. Men för att få en fullständig bild måste man rota upp det material som finns i arkiven och då krävs forskning, säger Anna Williams, professor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet.

Hon har skrivit om de litterära översiktsverken i *Stjärnor utan stjärnbilder* och ser *Nordisk kvinnolitteraturhistoria* som en stor framgång, inte minst för de många mindre kända författarskap som grävdes upp ur den historiska massgraven.

– Men fortfarande är intresset på universiteten mycket större för manliga författarskap än för kvinnliga. Det är lite märkligt, det är ju bland kvinnorna som de stora läsargrupperna finns.

När Harold Bloom blev kritiserad för sin enögdhet försvarade han sig med att han bara gjort sitt urval. Den som hade en annan uppfattning fick göra sitt, en sorts brukskanon. Men så enkelt är det inte, menar Anna Williams.

– En kanon behövs. Men det är viktigt att den speglar många olika erfarenheter.

Anna Lena Lindberg, konstvetare i Lund, håller med. Vi behöver vår historia. Men den måste breddas. Själv har hon sedan 1970-talet skrivit och forskat om konst

ur ett genusperspektiv. I sin nyutkomna bok *En mam-sell i akademien* undersöker hon, med utgångspunkt från den svenska porträttmålaren Ulrica Fredrica Pasch, 1700-talets konstvärld, en viktig tid då den dörr som stått öppen för kvinnor med kraft slogs igen.

– I och med att konsthistorien började skrivas bestämde den också hur vi tänker om konst. Konstnären gestaltades per definition som manlig och kvinnliga konstnärer som något annat. Jag har försökt ta reda på hur det såg ut i verkligheten och varför berättelsen om den förändrades så mycket, säger hon.

Pasch, en ansedd porträttmålare, var den första kvinna som valdes in i den Svenska Konstakademien 1773. Också i andra länder förekom konstakademier. Också i dem fanns enstaka kvinnliga ledamöter. Men deras närvaro var känslig.

Elias Martins målning ”Gustaf III besöker Konstakademien 1780” är talande. Att kungen, som instiftat akademien, kom på besök var en stor händelse som dokumenteras i målningen där akademiledamöterna självfallet finns med. Alla utom Pasch.

– Det här är en mycket känd tavla men ingen har undrat varför hon saknas, säger Anna Lena Lindberg och visar en liknande målning från Royal Academy i London.

– Där har Johann Zoffany försökt komma runt problemet genom att visa de kvinnliga ledamöterna i form av små porträtt på väggen. De finns med men ändå inte. Det var ett sätt att hantera en känslig situation i ett övergångsskede. Senare stängs kvinnorna ute helt och då är det inget tjafs.

Utestängningen sker genom att akademierna bildas och tar över konstutbildningen som tidigare ägt rum i hantverksbaserade verkstäder. En viktig del var tecknande efter levande modeller, vilket ansågs opassande

Självporträtt av Ulrica Fredrica Pasch, som 1773, som första kvinna, valdes in i den Svenska Konstakademien. Porträttet tillhör Konstakademien.

för kvinnor som inte fick tillträde till utbildningen för-
rån 1864.

Ut ur historien åkte inte bara Ulrica Fredrica Pasch utan också hennes kollegor på kontinenten, ett antal kvinnliga konstnärer som när de levde var högt skattade och mycket framgångsrika.

– Eftersom det gick fint att skriva konsthistoriska verk utan att nämna kvinnorna är det inte så konstigt att människor inte tror att det fanns några kvinnliga konstnärer på 1700-talet.

I vems intresse skrevs konsthistorien som den gjorde?

– Det jag visar är att det har väldigt mycket med genus att göra. Ytterst är det naturligtvis ett sätt att befästa mansdominansen.

Föga förvånande återfinns samma mönster i musiken. Också där har det gjorts upprepade försök att hämta upp de kvinnliga tonsättarna ur glömskebrunnen. Lika ofta har de fallit tillbaka. En av få nordiska kompositörer som överlevt är norska Agathe Backer Gröndahl, samtida med Grieg.

– På 1800-talet blev genialitet betraktat som en manlig egenskap. Idén om norskhet och genialitet be-

gränsade kvinnors plats i musikhistorien, säger Camilla Hambro, musikhistorikare vid Stockholms universitet.

Backer Gröndahl var omätligt populär. Men där Grieg i en norsk musikhistoria har 85 sidor, har hon bara sex sidor.

I musikhistorien är storleken viktig. För att bli kanoniserad ska man skriva stora verk, helst flera symfonier. Det lilla formatet har aldrig haft högt anseende.

Om det i dag inte går att ge ut litteratur- eller konsthistoria utan att åtminstone nämna genusperspektivet är det fortfarande fullt möjligt i musikvetenskapen.

– Men det har gjorts försök. ”Kvinnornas utställning” i Köpenhamn var ett rejält försök att göra en kvinnlig musikalisk kanon redan 1895. Den finns inte ens omnämnd i de musikhistoriska böckerna.

Och det manliga geniet lever kvar. Generationsromanerna skrivs av män och den manlige, ensamme och alienerade huvudpersonen får ständigt nya läsare. I musikvärlden premieras män. Men på konstscenen har kvinnorna kommit på bred front. Kanske håller det manliga geniet trots allt på att förlora sin lyskraft? ■

Förbisedda flickor

TEXT: SIRI REUTERSTRAND
FOTO: BONNIER CARLSÉN

– Ungdomsforskarna tittar mest på unga män och kvinnoforskare på vuxna kvinnor. Vi var flera som upptäckte detta. Det var dags att uppmärksamma flickorna.

Eva Söderberg, lektor i litteraturvetenskap på institutionen för humaniora vid Mittuniversitetet, är en av initiativtagarna till *FlickForsk!*, ett nätverk som nu består av cirka sextio forskare. Det hela började när Eva Söderberg diskuterade sin forskning om flickböcker med dåvarande doktoranden Bodil Formark som skrev på en avhandling om den svenska flickscoutrörelsen. De insåg att de hade flera gemensamma problem och frågeställningar, att flickor var ett förbisett forskningsområde, men att det också troligtvis fanns fler med intresse för flickor som forskningsobjekt.

Eva Söderberg och Bodil Formark anordnade 2008 en första tvådagars workshop i Stockholm. Där träffades representanter för ett mindre, finskt nätverk för flickforskare och ett antal svenska forskare från flera discipliner, från Malmö i söder till Umeå i norr.

Första dagen träffades gruppen på Svenska barnboks-institutet och diskuterade begreppet flicka och några teoretiska texter. De samlade forskarna hade olika ingångar till ämnet, de forskade på flickan i fiktionen och i kulturen, flickan historiskt sett och flickan i samtiden.

Dag två fick gruppen träffa Astrid Lindgrens dotter Karin Nyman i Astrid Lindgrens hem, som nu är museum. Där diskuterades bland annat den första Pippi Långstrumpbokens tillkomst.

– Trots att det är 65 år sedan den kom ut fortsätter Pippi att väcka produktiva frågor om flickan och flickskapet, påpekar Eva Söderberg.

Till sist gjorde forskarna ett studiebesök på Fryshuset. En representant för United Sisters berättade om hur gruppen kommit till för att skapa rum för flickor i det annars killdominerade huset.

– Det intressanta med dem var hur de reflekterade runt sin verksamhet och hur den utvecklats. Till exempel försökte de att inte falla i fällan att med sina grupper reproducera stereotypa könsrollsmönster av typen sminktips för tjejer och klättring för killar. Den breda verksamhet de skapat var mycket inspirerande för oss och gav också uppslag till ny forskning.

Ett forskningsområde på uppgång

Flickforsk-nätverket har nu som syfte att med en genusmedveten forskning om flickors historia, kultur, liv och villkor producera kunskap som kan bidra till att utveckla och vitalisera flickforskningen nationellt och även internationellt.

– Flickforskningen borde kunna bli en resurs för samhället i stort. Det finns många områden där man behöver mer kunskap om flickor, konstaterar Eva Söderberg.

Tanken på flickors marginalisering i forskningen finns på fler ställen. Oberoende av varandra har forskare ute i världen formerat sig kring dessa frågor. Nu finns alla de typiska tecknen på att ett forskningsfält håller på att etableras. Konferenser, tidskrifter och nätverk. I Nordamerika finns tidskriften *Girlhood studies*, som startade samtidigt som svenska *FlickForsk!*. Nyligen hölls i USA en större internationell konferens om flickor, den andra i ordningen.

– Det kommer att bli fler. Vi har planer på att anordna en här i Sverige 2012, berättar Eva Söderberg och fortsätter:

– En intressant sak med de här konferenserna är den starka kopplingen mellan teoretiker och praktiker. På den stora konferens jag själv deltagit i fanns konstnärer och aktivister under samma tak. Det var inte enbart forskare utan också aktiviteter för tjejer och workshops.

Flickforsk har knutit kontakter, inte bara med Finland utan även med norska forskare samt forskare från Holland, Frankrike, USA och Kanada.

– En stor fråga i USA är sexualiseringen av flickor. En av de ledande amerikanska forskarna, Lyn Mikel Brown håller på mycket med den. Hon är även aktivist och anser att aktivism går hand i hand med forskningen. Bland annat har hon startat en grupp som påminner om United Sisters, kallad Hardy Girls.

I Sverige har Flickforsk nu hunnit med ytterligare två workshoppar, de har suttit med i två paneler på världskonferenser och enskilda forskare har varit ute och presenterat flickforskning i olika sammanhang. Eva Söderberg är också tillsammans med Anna-Karin Frih redaktör för en nyligen utkommen antologi *En bok om flickor och flickforskning* där flera humanistiska och samhällsvetenskapliga forskare berättar om hur definitioner av flickor i tid och rum förändrats och hur både flickorna och synen på dem påverkats av det.

– Flickforskningen är mångvetenskaplig och det är väldigt berikande, tycker Eva Söderberg.

Flickforskare är långt ifrån någon homogen grupp. Förutom att de representerar många discipliner är de också olika djupt inne i flick- och genusfrågorna. För en del är intresset bara en liten del i en bredare forskning och för en del är det helt primärt. Och precis som inom genusforskningen i stort finns också olika inriktningar. Här finns exempelvis såväl queerforskning som intersektionell forskning representerad.

Flickböcker och flickors underordning

Men varför valde Eva Söderberg själv att ägna sig åt just flickforskning?

– När jag skulle skriva min avhandling ville jag hitta ett ämne som hade låg status och som var dåligt utforskat. Då blev det helt självklart att lyfta fram flickboken som var väldigt förbisedd då, på nittio-talet.

– Under tiden som gått sedan dess har det hänt mycket och flickboken har i viss mån fått upprättelse, så om jag skulle valt idag skulle jag kanske valt någonting annat, även om flickans roll i fiktionen fortfarande är intressant, skrattar hon.

I flickboksgenren finns nycklar till förståelse för flickors underordning och synen på flickor. Eva Söderbergs avhandling kom att handla om Martha Sandwall-Bergström och hennes böcker om Kulla-Gulla. De blev föremål för en intensiv debatt under sent fyrtio- och

Kulla-Gullaböckerna orsakade stor debatt när de kom ut och står fortfarande som symbol för en föraktad kulturyttring. Trots det läses och älskas de än idag av många flickor. Här en utgåva från 2001.

tidigt femtiotal, då de fick stå som symbol för den karaktärsförstörande flickboken. Att mängder av flickor älskade böckerna var lite värt i sammanhanget. Eva Söderberg fann att serien innehöll intressanta spänningar och undertexter. Martha Sandwall-Bergström förhöll sig väldigt aktivt till hur böckerna togs emot och den kritik de fick.

– Hon svarade på kritiken i texterna på ett metaplan, kan man säga. Hon visade vad hon hade för syfte och hur hon kände inför sina berättelser.

På så vis tog hon delvis tillbaka makten över sitt skrivande.

– Precis som allt annat är ju att vara flicka och synen på flickan någonting som är under ständig omförhandling. Det här blir tydligt i kulturen och kanske kan flickforskarna hjälpa till att göra det ännu tydligare, avslutar Eva Söderberg. ■

»Att antyda att vuxna kvinnor är flickaktiga i en kultur som premierar vuxen professionalitet kan vara sexistiskt motiverat.«

Flickkonst provocerar

TEXT: JIMMY SAND

Maria Lindberg, Anna Maria Ekstrand och Helene Billgren fick i början av 1990-talet alla gå under beteckningen flickkonstnärer. Begreppet uppfattades som nedvärderande. Men recensenterna använde det ändå.

– De menade att konstnärerna utforskade en flickvärld, något som de manliga recensenterna själva inte kände till och som de ställde sig undrande eller främmande inför, säger Kajsa Widegren, Göteborgs universitet.

Kajsa Widegren har en längre tid intresserat sig för mötet mellan konstnärlig gestaltning och konstruktioner av ”flickan”. I sin avhandling i genusvetenskap *Ett annat flickrum* tar hon sig an de tre konstnärerna, som med sina bilder utmanar traditionella föreställningar om flickor och om sexualitet. Sexuella övergrepp är ett av de teman som hon ser i deras verk. Det var ett samhällsproblem som var mycket närvarande i den offentliga debatten under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet, och det var något som både konstnärerna och recensenterna måste förhålla sig till. Kring sexuella övergrepp mot barn fanns olika konflikter, exempelvis sådana som handlar om tolkning och tolkningsföretade.

Kajsa Widegren försöker göra diskursanalys på bilderna. Samtidigt undersöker hon hur recensenterna tagit emot bilderna och hur de med sina texter skapar förståelse och avgränsar tolkningsmöjligheter. Hon menar att betraktaren av bilderna ställs inför tolkningsdilemman som påminner om konflikten mellan å ena sidan en radikal feministisk diskurs kring flickor som utsatta för sexuella övergrepp, å andra sidan en trovärdighets-

diskurs till försvar för män som anklagas för sådana övergrepp.

Begreppet ”flickkonst” är problematiskt. Att antyda att vuxna kvinnor är flickaktiga i en kultur som premierar vuxen professionalitet kan vara sexistiskt motiverat.

– I vissa texter används det här begreppet väldigt nedvärderande. Konstnären ses till exempel som en obstinat flicka i sandlådan, och det gör tematiken ogiltig för konstnären att ägna sig åt. Det konstnärliga uttrycket blandas samman med frågan om kvotering av konstnärsfältet.

Kajsa Widegren ser ändå att det finns något angeläget i begreppet. Hon använder flickrum och flickrumsetetik som metafor för att utforska flicktematiken utan att underordna någons uttryck.

– I Maria Lindbergs fall handlar flickrummet om hur rumskänslan skapas. Anna Maria Ekstrand använder saker som Barbiedockor och andra leksaker hämtade från flickrummet. Helene Billgrens konst förhåller sig till både tid och rum. Den utspelar sig i ett odefinierat 1950–60-tal, en säkrad zon med möjlighet att vara feminin.

Flickrumsmetaforen är en feministisk metafor. Den är placerad i spänningsfältet mellan Virginia Woolfs ”ett eget rum” som står för frihet och Eve Kosofsky Sedgewicks ”epistemology of the closet” som mer handlar om slutna rummets osynliggörande. Flickrummet kan ses som ett utrymme där barnet skyddas från vuxnas sexuella aktiviteter, en materiell frizon som tillåter avskiljande från samhällets betvingande normer kring kön och sexualitet, eller en inlåsande garderob som står för en dominant familjestruktur som kan möjliggöra övergrepp. ■

Texten finns i utökad version på www.genus.se

Symbol för kraft och manlighet

TEXT: NANA HÅKANSSON
FOTO: COLOURBOX

Hur används trumpeteten för att skapa, befästa och återskapa maktrelationer och värderingar kopplade till kön? Verena Barth, doktor i musikvetenskap, undersöker i sin forskning trumpeteten som genus-symbol.

Musik som symbol för genus kan undersökas med hjälp av andra instrument, men föreställningar om genus är speciellt tydligt kopplade till trumpeteten, förklarar Verena Barth, doktor i musikvetenskap, som i egenskap av kvinnlig trumpetare själv tillhör ett av undantagen i trumpetfältet.

– Det härrör bland annat från instrumentets historiska användning som signalinstrument i hovkulturen. Associationer kring trumpeteten till en manlig sfär – krig och makt – har också en lång tradition, som har försvårat en mer könsjämlig användning.

Tidigare forskning har uppmärksammat olika aspekter av genussymbolik i musiken. Forskning har bland annat kopplat specifika instrument och genrer till genus och sexualitet och visat hur olika sätt att framföra musik både kan konstruera och bekräfta en speciell genussymbol. Gitarren är ett exempel. Kvinnors marginala position förklaras utifrån instrumentets manliga sexuella laddning – bland annat har gitarren beskrivits som fallossymbol.

Liknande beskrivningar finns även i nyare forskning om trumpeteten, men enligt Verena Barth har det oftast handlat om att uppmärksamma trumpetespelande kvinnor.

– Forskningen har rört sig på en kvantitativ nivå. Problemet är att detta oftast har skett utan en ifrågasättande diskussion av själva genuskonstruktionen i samband med instrumentet trumpet.

Verena Barths forskning handlar om det motsatta.

En stor del av hennes arbete går ut på kvalitativa undersökningar i form av intervjuer med trumpetare, såväl kvinnliga som manliga.

– Det intressanta är att samtliga informanter, även om de hade olika åsikter om det, visste om trumpetens manliga kodning. Den kulturella konsensusen angående trumpetens genuskodning är alltså fortfarande väldigt tydlig.

Däremot visar intervjuerna att trumpetens genussladdning är olika stark beroende på geografiskt läge. Ju längre österut man kommer i Europa ju starkare är genussladdningen och i Skandinavien är den ganska svag.

Ett annat resultat som Verena Barth tycker är intressant är att många av de hon har intervjuat har fokuserat på den fysiska sidan av instrumentutövningen och på frågan om lämplighet som utövare beroende på kön, trots att den manliga kodningen enligt Verena Barth uppenbarligen är ett resultat av historiska och sociala maktprocesser.

– Möjligheten att spela starkt på instrumentet har gynnat genuskodningen då trumpetens starka ljud har kopplats till kraft och manlighet. Att spela starkt har blivit till en slags norm som länge överskuggat andra klangmöjligheter som uppfattats som avvikande och kvinnliga, som till exempel den sordinerade klangen som bland annat finns inom cool jazz. ■

FAKTA

Verena Barth har ett tvåårigt postdokstipendium från Vetenskapsrådet för att genomföra projektet "Trumpeten som genussymbol", eller "Trumpeten inom genussystemet" som hon föredrar att kalla det, vid Royal Scottish Academy of Music and Drama i Glasgow. Projektet kommer att vara klart i slutet av 2011.

Trendkänsliga vampyrer

TEXT: CHARLIE OLOFSSON
FOTO: SCANPIX

Hundra år må vara en petitesse i vampyrernas värld, men mycket har hänt under åren mellan Dracula och Edward. Det är inte bara inom popkulturkulturen som vampyrtemat har blivit en trend. Nu hemsöker blodsugarna även våra universitet.

Sommarkursen ”Vampyrer och skräck” hade över 800 sökande och litteraturvetaren Anna Höglund, som höll kursen vid Linnéuniversitet, har äntligen beviljats medel till ett forskningsprojekt om monster.

– Det hade aldrig kunnat hända för några år sedan. Jag har sökt många stipendier och har ofta fått avslag med hänvisning till ämnet, säger hon och berättar att monster säger mycket om oss människor.

– Alla tider har sina egna vampyrer och de har använts för att uttrycka olika värden och normer, förklarar hon och konstaterar att vår tids vampyrer har närmast sig människorna.

Hon beskriver det som en övergång från monster-vampyr till humanvampyr. Dagens vampyrer kämpar mot det djuriska och strävar efter att bli en del av det mänskliga samhället.

Män i fokus

Något som inte har förändrats hos vampyrberättelserna är fokuset på de manliga vampyrerna. I takt med att normer kring manlighet har förändrats har dock vampyrmannen, i omstöpningen från förra sekelskiftets Dracula till Edward Cullen i biosuccén ”Twilight”, fått en helt ny karaktär.

– Dracula står i mycket för de förflutna tidernas mansideal. Han är en kraftkarl, en krigare. Hos Edward Cullen återfinns den klassiska romantiska hjälten, förklarar Anna Höglund.

Liksom sina likar, Bill Compton i serien ”True blood”

och Stefan Salvatore i ”Vampire diaries”, vet Edward att intellekt och psykisk styrka är mer värt än fysik.

– Medan Dracula och hans likar förlitade sig på ärvda rikedomar och titlar skapar dagens vampyrmän sig själva, konstaterar Anna Höglund och drar en parallell till teorier om ”the self made man”.

Humanvampyren accepterar inte sin lott utan kämpar för att bli den han vill vara. Målet uppnås genom disciplin och självkontroll, symboliserat med kampen mot hungern. Edward är ”vegetarian” och äter bara djurblod, helst från arter där det finns en överpopulation. Bill håller sig till näringsfattigt, artificiellt blod på flaska.

Problematisering av sexualitet

Utöver hungern så har många av våra samtida manliga vampyrer också stora bekymmer med att hantera sin sexualitet. Till skillnad från Dracula är de strikt monogama och framför allt ”Twilight” har kritiserats för att vara konservativ och propagera för avhållsamhet. Edward vill inte ha sex eftersom han befärdar att han då ska tappa kontrollen och skada sin mänskliga flickvän, Bella.

Maria Lindgren Leavenworth, litteraturvetare vid Umeå universitet, studerar fanfiction med vampyrtema inom forskningsprojektet FAN(G)S. På fanfictionforum på internet skriver fansen nya berättelser med avstamp i källtexterna och inom forskningsprojektet undersöks särskilt hur dessa texter bryter tabun kring genus och sexualitet.

– Fanfiction visar vilka källtexter som engagerar och hur folk tolkar dem. Fanfictiontexterna illustrerar olika former av motstånd mot källtexterna, förklarar Maria Lindgren Leavenworth.

Hon konstaterar att ju mer normativ källtexten är,

desto mer subversiva är fanfictiontexterna. Motståndet blir särskilt tydligt inom genren femslash, där kvinnliga karaktärer som aldrig fick ihop det i källtexten nu får sin stund.

En fanfictionförfattare beskriver sig till exempel ha tröttnat på Twilight-karaktern Bellas passiva roll och presenterar en text där Bella ”har fått ryggrad”. I fanfictiontexten gör Bella slut med Edward. Hon är trött på att han förföljer henne och alltid ska ligga och titta på henne när hon sover. Det visar sig att det egentligen är Edwards syster, Alice, som hon älskar.

Farligare monster

Materialet som projektgruppen bakom FAN(G)S har att förhålla sig till måste beskrivas som enormt.

Bara på webbsidan fanfiction.net finns över 170 000 texter med Twilight-tema.

Maria Lindgren Leavenworth konstaterar att många av fanfictionförfattarna tar avstånd från humanvampyren och söker sig tillbaka till monstervampyren.

– I fanfictiontexterna är Edward ofta ute efter människoblod och många reagerar på hans avhållsamhet genom att skriva om historien så att han kan ha sex, säger hon och tillägger att det finns en poäng i vampyrens farlighet.

– Det finns en gräns för hur nära människan vampyren kan komma utan att förlora sin potential att ställa frågor om mänskligheten.

Outsidermotiv

Att vi har börjat identifiera oss med vampyrerna är, enligt Anna Höglund, det kanske mest påtagliga i våra samtida vampyrberättelser. De är inte längre främst någonting ont som drabbar mänskligheten utan freaks bland oss, outsiders som förstår.

Vampyrer har fått ett enormt genomslag i populärkulturen. Huvudpersonerna i Twilightserien, Bella och vampyren Edward har till och med blivit Barbiedockor. Nu har de även blivit forskningsobjekt.

Den mänskliga karaktären Sookie i ”True blood” har en övernaturlig förmåga som gör att hon sticker ut och även Bella i ”Twilight” ser sig själv som en utböljning. Vampyrerna Bill respektive Edward dyker upp och ser och älskar dem just för att de inte är som andra.

– Att vi identifierar oss med vampyrerna är unikt för vår tids berättelser och jag tror att det speglar många människors upplevelse av att inte passa in. Det finns en stark föreställning om att vi kan bli vad vi vill, men mallarna för vad som är en lyckad människa är tydliga och idealen högt ställda. Jag tror att många upplever att de inte lyckas leva upp till dem, säger Anna Höglund. ■

Vem tar plats på scenen?

TEXT: FATIMA GRÖNBLAD
FOTO: COLOURBOX

Separatistiska rockföreningar vill underlätta för kvinnor att börja spela rockmusik. Rock domineras av män och maskulinitet. Hur ser kvinnor inom genren på det? Och vad innebär det egentligen att "ta plats"?

Under lång tid utgjordes rockband nästan uteslutande av manliga medlemmar. Men under de senaste tjugo åren har allt fler kvinnor tagit klivet upp på scenerna – ofta som sångare men även som gitarrister, basister och trummisar. Det har också växt fram en ökad medvetenhet om kvinnors svårigheter att ta sig in och bli accepterade i rockvärlden. Det har lett till att ett antal föreningar har startats på olika håll i landet: Popkollo, She's got the beat och Sheena är bara några exempel. Många av dem som engagerar sig i rockföreningarna drivs av feminism och en vilja att förändra rockvärlden, konstaterar Marika Nordström, nydisputerad musiktolog, Umeå universitet. Hon har gjort deltagande observation och djupintervjuat tio tjejer i två olika musikföreningar. Alla såg det som lustfyllt att spela i band. De pekade också på saker som ger styrka: Att behärska ett instrument, att möta publiken från en scen, att kunna hantera tekniken och att uttrycka känslor genom musik.

– Många har en stark tro på vad musik betyder, i kombination med ett feministiskt rättvisepatos.

Just för att rockvärlden har så mycket att erbjuda borde alla få samma chans att vara med, menade flera av intervjupersonerna. Men de upplevde att det inte är så. Nästan alla intervjuade hade berättelser om att känna sig marginaliserad. Av ljudtekniker eller försäljare i musikaffärer som tror att tjejer inte kan något om teknik. I klassrum där killarna lade beslag på de roligaste instrumenten utan att muskläraren ingrep eller försökte stötta tjejerna.

Flera av intervjupersonerna upplevde att de ligger efter i jämförelse med jämnåriga killar. Att kunskaperna om att spela rock sprids informellt, mellan kompisar i nätverk som de själva inte haft tillgång till. Därmed var ett viktigt syfte med föreningarna att skapa möjligheter att kompensera och komma ifatt.

Bland de intervjuade fanns en stor medvetenhet om att självförtroende har stor betydelse för att nå ut som musiker, konstaterar Marika Nordström. Det var något de jobbade aktivt med, genom att peppa och stötta varandra.

Även i Cecilia Björcks material är självförtroende och mod ett återkommande tema. Hon disputerar i februari 2011 med en avhandling i musikpedagogik, där hon har undersökt diskurser om genus, populärmusik och social förändring.

Cecilia Björck har analyserat gruppsamtal med per-

sonal och deltagare från fyra musikprojekt riktade till tjejer. Hon drar slutsatsen att begreppet ”ta plats” förekommer ofta, såväl i samtalen mellan musikpedagogerna i projekten som i media i stort.

Visst kan det krävas mod för att våga bryta mot förväntningar och ge sig in på ett område där de flesta är män, menar Cecilia Björck. Men hon tror att det finns en fara med talet om att tjejer måste lära sig ta plats. Det riskerar att dölja de hinder som finns, i form av strukturer, traditioner och normer.

Det fanns en medvetenhet om denna problematik bland musikpedagogerna, konstaterar Cecilia Björck. En av dem lyfte fram en annan, inåtriktad, betydelse av begreppet ”ta plats”. Det kan också handla om att behöva skapa sig ett eget rum – att skärma av sig från omvärldens förväntningar och låta sig absorberas av det egna musicerandet.

Det är ett perspektiv som borde lyftas fram mer, tycker Cecilia Björck. För att verkligen bli duktig på något och hitta sin egen väg kanske man måste få ro att grotta ner sig. Utan förväntningar på att vara en ”cool kvinnlig trummis” eller att göra musikvärlden mer jämställd.

Cecilia Björck tror att detta perspektiv är användbart inom många områden där kvinnor är i minoritet.

– Om man hela tiden tar in omvärldens värderingar så blir det lätt fokus på förväntningarna. Istället för

att fokusera på ”det här vill jag lära mig”. Oavsett om det gäller musik, teknik, att åka skateboard eller vad som helst.

Maskulin teknik

Sara Jansson, musikvetare, Göteborgs universitet, forskar om kopplingen mellan maskulinitet och musikteknologi inom ramen för sin doktorsavhandling. Hon utgår från intervjuer med hifi-entusiaster, samt tidskrifter och webbforum om hifi-utrustning och musikteknologi, i sin pågående analys. Så långt har Sara Jansson hittat flera kopplingar mellan genus och teknik. Ett exempel är användandet av begreppet WAF – ”Wife acceptance factor” som en beskrivning av hur accepterande kvinnor antas vara till en viss typ av teknik. Ett annat är bilder och texter där högtalares estetik och kvaliteter jämförs med kvinnor, samt ett underförstått antagande att kvinnor prioriterar utseende och design och därför föredrar små högtalare framför stora.

Tekniken är en oerhört integrerad del av populärmusiken, konstaterar Sara Jansson. Både musiker och lyssnare använder den hela tiden, för att få instrumenten att låta, för att spela in skivor, för att lyssna på musik hemma. Därmed tycker hon att det är viktigt att analysera vilka normer som omger tekniken och vad de betyder för möjligheterna att delta. ■

Drag som motstånd

TEXT: SUZANNE WIKSTRÖM
FOTO: BRITTA PEDERSEN/SCANPIX

DRAGQUEENS, DRAGSHOW, DRAGKINGS, dragkinging. Utförandet och begreppen är många. Men vad innebär drag?

Egentligen vill Kalle Westerling, Stockholms universitet, skriva "den svenska homoteaterhistorien", men eftersom det är mer av ett livsprojekt, så handlar hans avhandling som beräknas vara klar 2013 om "drugor" – svensk gayslang för "dragqueens" som sägs ha myntats i After Darks kretsar på 1970-talet.

– Mitt intresse för svensk dragshow började när min mormor och jag tittade på After Darks shower som sändes i SVT under 1980-talet och 1990-talet. Den kommersiella dragshowen, i en svensk kontext, försöker ifrågasätta normalitet och ställa frågor som handlar om att avvika från heteronormen, säger Kalle Westerling.

Arbetsnamnet på avhandlingen är *The Potential of Difference: Drag Show and the Aesthetics of Resistance*. Den tar upp dragshowens möjlighet att uttrycka ett motstånd mot heteronormativa makt- och normstrukturer. Kalle Westerling önskar också vidga synen på vad en drugor kan vara. Drugor är personer

som söker sig utanför den heterosexuella matrisens ramar och ifrågasätter normala kroppar och skönhetsideal, menar han.

– Generellt sett har såväl mainstreampubliken som gaypubliken en uppfattning av vad en drugor är som är tätt sammankopplad med den kommersiella produkten After Dark. För mig är det viktigt att visa att andra artister som jobbar med drag som uttryck använder sig av den estetiken på kreativa sätt. De leker på kreativa sätt med heteronormativitetens gränsdragningar.

ANNA OLOVSDOTTER LÖÖV, Lunds universitet, sökte upp dragkingmiljöer i samband med två tidigare uppsatser och började senare själv i dragkinggruppen Odd Fellas. Från ett teoretiskt intresse anammade hon själv praktiken. Nu skriver hon avhandling om dragkingkulturen i Sverige och målet är att bli klar 2012. Utifrån kungpraktikerna ställer hon frågor om subjektivitet, genus, sexualitet och feministisk politik. Hon är intresserad av de spänningar som uppstår när man som kungarna använder "maskulinitet i feminismens tjänst" och av hur normer skapas även i normbrytande miljöer. ■
Texten finns i en utökad version på www.genus.se

KROPP OCH IDENTITET PÅVERKAR TEXTENS BUDSKAP

KRÖNIKA
MALIN ARNELL

23 OKTOBER PÅ MODERNA MUSEET i Stockholm, en månad efter riksdagsvalet i Sverige 2010. Lee H. Jones står framför oss i auditoriet. Jag, Åsa Elzén och Johanna Gustavsson i *Föreningen JA!* finns i publiken. Det pågår en "Heldag om feministiska strategier och metoder".

Sweden is a racist country – that is how I want to begin my speech about feminism today. The racism in your country made me think hard and long about even coming here. My fellow speakers, Tiina Rosenberg, Diana Mulinari, Lawen Mohtadi are the reason I am here. I would like to thank you and applaud your perseverance and engagement; I humble and I blush before you. Thanks to all of us for creating this space in which we can imagine a different future than the one introduced to us by the present.

LEE H. JONES GER EN FÖRELÄSNING skriven av Föreningen JA!. Det är både en fiktion och mitt i verkligheten. En svart butch-identifierad person talar till oss, orden formas på amerikanska. Vi kallar det en intervention. Ingen vet att vi befinner oss i denna kropp, att denna kropp gör oss, vår text, på samma gång den blir till.

Often when we get invited to speak at institution with a big "I", we get a bad taste in our mouths and tend to feel exhausted from the ambivalence such an invitation brings. Does anybody recognize this feeling? Well this time I kind of forced myself in.

Lee H. Jones riktiga namn är Lea Robinson, skådespelare och biträdande direktör vid Office of Multicultural Affairs och föreståndare för LGBTQ Advising & Programming, Columbia universitet. Om Föreningen JA! hade stått där och gett samma föreläsning hade orden fått en annan betydelse. Istället ville vi använda oss av främlingskapet, utanförskapet. Lee H. Jones röst i rummet.

Thank to the fighting feminist movement for securing my safety while I'm here. Thanks for all the temporary political truths in the name of the revolution. Thanks to the

artists for continuing the communication, for changing the world and making it a more interesting place. And thank you all for coming! It's so good to be in a room of queers, you make me feel all normal.

VI VILLE ANVÄNDA den perspektiv- och statusförskjutning det innebär att låta våra ord uttalas av en amerikansk, svart, butch-identifierad akademiker. Vi ville kliva ut ur våra kroppar och in i språket. Genom texten ville vi återerövra, omformulera och inkorporera identitetspolitikens varierande erfarenheter.

Affirming non-binary structures also entails living without conceits of foundations, origins, and progress, and especially without clear distinction between the real and the fictive, the ideal and the material, the past and the present.

Genom fiktionen vill vi vinna framtiden åter. Det gäller att skapa utrymmen, i rummet och i medvetandet, där den alternativa längtan kan få fäste och praktiseras. Det är ett sätt för oss att skapa erfarenheter i oss själva och hos andra. Det syftar till att göra en gemensam kamp möjlig, bortom den essentialistiska förståelsen av identitet.

Politics is always about nomination. It is about naming the political subjectivity and organizing politically around that name. The political task then, is one of inventing a name around which a political subject aggregate from various social struggles through which we are living.

Who is here present and ready? We are here and we will turn the tide.

KRÖNIKÖREN

Malin Arnell är konstnär och doktorand i koreografi vid Dans och Cirkushögskolan i Stockholm. Föreningen JA! är en separatistisk förening för konstarbetare vars verksamhet har sin utgångspunkt i feminism med ett intersektionellt perspektiv. www.foreningenja.org

Vill öppna konstens stängda rum

TEXT: IDA MÅWE
FOTO: MARIE SCHWARTZ

Hon växte upp på Israels enda kommunistiska kibbutz, men har levt i snart 30 år i Sverige. Forskaren Yael Feiler har granskat bristen på jämställdhet och jämlikhet i kultursektorn. Nu vill hon riva barriären mellan den stängda konstvärlden och resten av samhället.

Södertörns högskola utanför Stockholm ligger inbäddad i grått novemberdis. Utanför aulan pågår jippet E-day, en arbetsmarknadsdag för ekonomistuderenter. Folk trängs mellan girlanger, gratiskaféer och cv-fotografer. De inväntar föreläsningen av Isabella "Blondinbella" Löwengrip som snart ska tala om sitt entreprenörskap.

Bara en halvtrappa därifrån, men bakom ljudisolerade väggar, håller Yael Feiler ett undervisningspass i dramatisk gestaltning.

– Vilka var August Strindbergs samtida kvinnor? Kolla upp det! Det kan vara bra att veta, uppmanar filosofiedoktorn i teatervetenskap. Engagemanget lyser under det stora lockiga håret.

Lektionen fortsätter med analys av den finländska dramatikern Hagar Olssons verk. Studenterna sitter i en ring på golvet och diskuterar initierat teman och symbolik.

– En jättebra grupp, konstaterar Yael Feiler en halvtimme senare när vi satt oss på bussen, som kör genom snöslasket förbi Stockholms södra förorter. Turen går till ett hyreshus i Rågsved, där forskaren bor sedan 25

år tillbaka. I sjurummaren finns gott om plats sedan barnen flugit ut. Här har både Yael Feiler och maken egna kontor.

– Men oftast flyr jag bort med min dator hit till matbordet. På mitt arbetsrum är det så stökigt med alla pappershögar, säger hon.

Teatern som en egen värld

Och just jobbar, det gör Yael Feiler jämt. Utöver forskning och universitetsundervisning är hon verksam som kulturskribent. Yael Feiler har även skrivit dramatik samt gjort skönlitterära översättningar. Hon står med ena benet i konstvärlden och det andra i akademien, en kombination som i hög grad färgar hennes projekt. Hjärtefrågan handlar just om att belysa konstvärldens starka koppling till resten av samhället. Ett exempel är rapporten *Att välja och att välja bort* som Yael Feiler skrivit på uppdrag av Dramatikerförbundet och Centrum för dramatik. I den undersöker hon teatrar rutinerna och kriterierna vid rekrytering av dramatiker, med särskild fokus på jämställdhet. Slutsatsen är att kvinnliga dramatiker har svårare än manliga kollegor att få sina verk uppförda. En orsak är uppfattningen att jämställdhetsarbetet sker på bekostnad av den konstnärliga kvalitén. Det framkommer att de flesta intervjuade vill vara jämställda, men exakt vad jämställdhetsarbetet innebär på teatern är inte glasklart. Det ifrågasätts även om jämställdhetslagen verkligen är tillämpningsbar, då >>>

Såväl kvinnor som personer med utländskt ursprung har svårt att slå sig fram i kulturvärlden, konstaterar Yael Feiler i sin forskning.

▷▷▷ teatern inte betraktas som ”vanlig” arbetsplats.

– Det finns fortfarande en djupt rotad idé om att teatern och konsten är en avskild värld med egna regler. I den världen kan även radikala teaterchefer sätta upp föreställningar med bara män på scenen, och man anser att man får suppa och utöva sexuella trakasserier. Annars blir det torrt och tråkigt, konstaterar Yael Feiler.

Enligt forskaren gör resonemanget det svårt att förändra förhållandena inom konstvärlden. Hon tycker att institutionerna istället borde ses som vilka arbetsplatser som helst – med samma krav på efterföljning av likabehandlingslagarna. Yael Feilers poäng är att det råder en oklarhet mellan de kulturpolitiska direktiven och den konstnärliga verksamheten.

– Det finns en uppfattning om att politikerna ska hålla sig på en armlängds avstånd från konsten. Men vad har vi kulturpolitiken till för i så fall, och vem ska kontrollera att den efterlevs? Politikerna måste erbjuda verktyg. Inte bara räkna huvuden.

Egen dramatik

Yael Feiler började forskningsbanan sent i livet. Som tonåring i Tel Aviv började hon en teaterutbildning. Och blev skådespelerska.

– Jag bodde i Tel Aviv och hade några små roller. Men jag kan avslöja att jag aldrig blev någon vidare bra skådis, säger Yael Feiler med glimten i ögat.

Samtidigt började hon engagera sig i den feministiska rörelsen. Hon var med i en grupp som arbetade sexualpolitiskt och gav ut feministisk litteratur på hebreiska.

– När jag satt där och klagade över att det gick så dåligt att få skådisjobb så sa en kvinna: ”Då måste du initiera saker!”

Orden tog skruv. Yael Feiler skrev sin första pjäs, baserad på gedigen research av judiskt religiösa kvinnofientliga texter. Den handlade om skapelsehistoriens första feminist, Lillith, som blev en orm och frigjorde Eva från Adam och Gud.

– Jag visste inte riktigt vad jag gjorde men pjäsen blev en succé. Att kritisera religionen gick hem bland sekulariserade israeler. Det blev förstasidesstoff.

Efter succén bestämde sig Yael Feiler för att åka i väg till USA och ”erövra världen”. Men 29-åringen hann inte längre än till Sverige. Efter en vecka hade hon träffat kärleken och bestämt sig för att stanna. Snart kom insikten att hon hamnat i en fälla som hon trodde att hon var immun emot.

– Trots min feministiska medvetenhet och den ideologiska övertygelsen lämnade jag allt för kärleken. Jag förstod först då hur djupt våra könsrelaterade kulturella mönster sitter.

Utan kontakter och språk var det tufft att ta sig fram i det nya landet. Problem som snart löste sig.

– Jag är väldigt intresserad av språk och började genast översätta dikter från svenska till hebreiska. Samtidigt gick jag till en talpedagog på Teaterhögskolan för att lära mig satsmelodin. Efter ett halvår klarade jag mig ganska bra.

Hon utbildade sig snart till dramapedagog, undervisade och satte upp egna pjäser i Stockholm.

Tillbaka till universitetet

I början på 90-talet beslutade Yael Feiler sig för att ta sig tillbaka till universitetsvärlden. Hon tog en kvällskurs i teatervetenskap och fick sedermera anställning på teatervetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet.

– Det var underbart att få teoretisera kring ett område jag kände till så väl. Jag kände att jag hade hittat hem.

Resan fortsatte med doktorandutbildning och en avhandling om konflikten mellan nationalismen och feminismen i Israel. I studien knöt Yael Feiler samman texter av Miriam Kainy, Israels första feministiska dramatiker, med samhällsliga fenomen och ideologiska strömningar i samhället.

– Sionismen, som en nationell befrielseörelse, sa sig vid Israels framväxt leverera den optimala lösningen för alla judar. Men eftersom den nationella identiteten var manligt betingad hamnade kvinnorna i ett ingenmansland. Kombinationen kvinnofrigörelse och sionism innebar en konflikt inte minst för att feminismen, till skillnad från nationalismen, var internationell.

Trots att det fanns feministiska grupper i Israel fick rörelsen aldrig något brett genomslag.

– Det fanns en otrolig press på kvinnor att vara lojala. De skulle föda barn, ta hand om familjen och ställa upp för Nationen. Att liera sig med andra nationers kvinnor kunde ses som illojalt.

Uppmärksammade studier

Yael Feiler menar att forskningen just varit värdefull för att analysera och förstå sin samtid.

– För mig har det även varit ett sätt att överbrygga gapet mellan de två liv jag lever: det tidigare i Israel och det här i Sverige.

Och hennes studier har inte gått obemärkt förbi. År 2005 undersökte hon tillsammans med teaterprofessorerna Willmar Sauter, hur Dramatens uppsättning av Shakespears ”Köpmannen i Venedig” påverkade publikens inställning till judar och antisemitismen. Studien visade att 24 procent av besökarna blivit mer negativt inställda till judar efter att ha sett föreställningen.

– Det blev stor debatt och regissören Mats Ek blev jättearg, säger Yael Feiler. Som del i forskningsprojektet undersöktes även publikreaktionerna vid två andra europeiska uppsättningar av pjäsen. De visade samma tendens, men Dramatens siffror var de mest extrema.

Enligt Yael Feiler är det ett bevis på att antisemitismen är en del av vår västerländska kultur. Det krävs inte så mycket för att locka fram det.

Mörkret har börjat falla utanför 50-talshuset i Rågsved. Yael Feiler håller upp lite mer te och fortsätter med sitt resonemang om Sverige som ett icke-inkluderande land.

– Segregationen visar sig inte minst inom kulturområdet. Skådespelare med icke-västerländsk bakgrund har svårt att ta sig in på de stora teatrarna och lyckas de förvisas de oftast till ”invandrarroller”, säger Yael Feiler och knyter an till studien *Transnationell kultur*

i marginalen hon nyligen genomfört på uppdrag av Mångkulturellt centrum i Botkyrka. Ett av problemen är den bristfälliga kompetensen hos kulturbyråkrater. Eftersom dessa kulturutövares bakgrund, utbildning och kontakter inte är kända för bidragsgivarna anses de inte professionella och nekas stöd.

– Mycket av inställningen bygger på en nedvärdering av invandraren som kommer till Sverige och bor i förorten. Vi satsar på dyra gästspel från utlandet men glömmer att vi har hela världen här och att det därifrån finns jättemycket att hämta!

Yael Feilers rapport visar tydliga paralleller till problemen med jämställdhet inom scenkonsten. Både kvinnor och icke-svenskar har svårt att slå sig fram. Vi är tillbaka i diskussionen om konstvärlden som ett stängt rum med egna regler. Forskaren menar att det råder en falsk motsättning mellan konstnärlig kvalitet och lika-behandling.

– För mig är det inte kvalitet om det inte finns jämställdhet och jämlikhet. Rättviseaspekter måste vara ett kriterium. Om en föreställning, som den på Dramaten, ökar antisemitiska strömningar i samhället så kan det inte samtidigt anses vara ”bra konst.” ■

Yael Feiler

... föddes 1953 i Israel och växte upp i Tel Aviv med politiskt engagerade föräldrar.

... flyttade som 14-åring till Israels enda kommunistiska kibbutz. Kollektivlivet infriade främst hennes mors dröm om att slippa hushållsarbetet.

... efter obligatorisk militärtjänst, som för henne blev civilt arbete på en radikal kibbutz, studerade hon teater och blev skådespelerska.

... debuterade 1981 som dramatiker med den feministiska föreställningen *Isha min ha'Adama*.

... kom som 29-åring till Sverige och har även här skrivit och regisserat ett flertal teaterföreställningar.

... studerade teatervetenskap vid Stockholms universitet och disputerade 2004 med avhandlingen *Nationen och hans hustru: feminism och nationalism i Israel med fokus på Miriam Kainys dramatik*

... undervisar i teatervetenskap på Södertörns högskola och vid Stockholms universitet.

... har skrivit *Att välja och att välja bort: en rapport om ett antal svenska teatrar rutiner och kriterier gällande rekrytering av dramatiker, med särskilt fokus på genus och jämställdhet* för Sveriges dramatikerförbund, 2009 och *Transnationell kultur i marginalen: ett vitalt fenomen i motvind, rapport från ett kartläggningsprojekt för Mångkulturellt centrum*, 2010

Forskning och samverkan skapar jämställd stat

Sverige har en unik möjlighet att bli världsledande på forskning om jämställdhet och inte minst jämställdhetsintegrering. Det var en av de saker som lyftes fram när regeringsuppdraget Jämi, jämställdhetsintegrering i staten, slutredovisades i december 2010.

– Det saknas mycket forskning på området, här finns ett unikt tillfälle för svensk forskning, sa Annika Olsson, programansvarig för Jämi, i sitt tal om programets slutrapport.

Forsknings- och kunskapsbaserat arbete är en tydligt identifierad framgångsfaktor för jämställdhetsintegrering. Även om behoven av kunskap är beroende av situation och kontext, behövs en förståelse för vad jämställdhetsintegrering är och kan innebära. Det understryker vikten av att forska på frågor och problem centrala för jämställdhetsintegrering, men också att det finns en kontinuerlig kontakt mellan forskning och praktik så att ny forskning kommuniceras och distribueras, och att erfarenhetsbaserad kunskap når in i forsknings-samfundet.

Den 3 juli 2008 fick Nationella sekretariatet för genusforskning regeringens uppdrag att bygga upp ett stöd

Elin Bengtsson och Anne-Marie Morhed har skrivit *Rapport om jämställd statsförvaltning* som var en av de två rapporter som presenterades på Program Jämi:s slutredovisning.

för statliga myndigheters arbete med jämställdhetsintegrering. Under åren 2008–2010, skapades program Jämi som bland annat genom högskoleutbildningar, forsknings- och kunskapsrapporter, nätverk och forum för erfarenhetsutbyte arbetat med detta uppdrag.

Samverkan som grund

Program Jämi visar att samverkan mellan centrala aktörer inom fältet jämställdhetsintegrering är en grund för att skapa långsiktig hållbarhet i arbetet, men att samverkan också kan bidra till effektivitet och hushållning med stat-

ens resurser. Denna kväll redovisades de två sista rapporterna, med resultat och förslag på åtgärder. Anne-Marie Morhed och Elin Bengtsson berättade om *Rapport om jämställd statsförvaltning*, som utkom i december. Rekommendationer i rapporten är bland annat att låta stabsmyndigheterna ge stöd till övriga myndigheter i jämställdhetsarbetet och att säkra beställar- och jämställdhetskompetensen när konsultmarknaden används för att höja myndighetens kompetens. Behovet av helhetsgrepp förs fram och ett förslag är att inrätta en central samordningsfunktion för att stödja myndighetsdialogen och följa upp de jämställdhetspolitiska målen.

Tydlighet viktigt

– Framgångsfaktorerna är uppföljningsbara mål, tydlig ledning, tydlighet i vem som har ansvar, motivering – att förstå varför det är viktigt med jämställdhet, tillräckliga resurser att prioritera frågan och kunskap, sa Elin Bengtsson.

När Jämi nu avslutas finns arbetet kvar på www.jamiprogram.se, som arkiv. Jämi har också varit med och tagit fram kunskapsportalen www.jam-stall.nu, för alla som arbetar med jämställdhetsintegrering.

Antalet kvinnliga manusförfattare och producenter har ökat. Men vi borde ha nått målet om 40 procent kvinnliga regissörer. Det blir något att bita i för nästa man. Eller kvinna.

Cissi Elwin Frenkel, om jämställdhetsarbetet på Svenska Filminstitutet, SFI, efter fyra år som vd i tidningen *Sydsvenskan* den 8 december 2010.

Tidskrift för genusvetenskap, Nikk magasin och Nora, Nordic Journal of Gender and Feminist research har kommit med sina sista nummer för 2010.

Om frivillig barnlöshet, Västnorden och skrivande

ÄVEN OM FÖRÄLDRASKAP av de allra flesta betraktas som en självklar och naturlig del av livet finns också kvinnor och män som ser det som lika naturligt att inte skaffa barn.

I *ITGV, Tidskrift för genusvetenskap*, nr 3 2010, skriver Kristina Engwall och Helen Peterson om sin Sverigeunika forskning om frivillig barnlöshet. En rad studier har under lång tid förutspått att frivillig barnlöshet kommer att öka i västvärlden. Det kan tänkas innebära att kvinnor inte längre med nödvändighet måste definiera sig själva i termer av moderskap. Men förväntningarna på att alla, som en naturlig del av vuxenblivandet, ska vilja bli föräldrar är höga. De som inte vill ha barn måste fortfarande

förhålla sig till negativa stereotyper och omgivningens ifrågasättande.

HÖSTENS NUMMER av *Nikk magasin*, nr 2 2010, handlar om jämställdhet i Västnorden, med artiklar om bland annat förutsättningar för kvinnor att ta sig ur våldsamma relationer på Färöarna och Grönland, om hur klimatförändringar skapar sociala problem, och om nya mansideal i glesbygd.

AKADEMISKT SKRIVANDE är temat för *Nora, Nordic Journal of Gender and Feminist Research* nr 4 2010 om "writing change". Redaktörer i detta nummer är Mona Livholts, Annelie Brännström Öhman och Malin Rönnblom.

Ojämsställda konstmuseer synas

Forskningsprojekt om kvinnliga konstnärer på konstmuseer genomförs just nu på Göteborgs konstmuseum, Malmö konstmuseum, Norrköpings konstmuseum och Moderna museet i Stockholm. Projektet finansieras av Statens kulturråd och beräknas vara klart 2011. I fokus står frågan om representationen har påverkat olika beroende på olika lokala berättelser om 1900-talets konst. Vilken roll spelar exempelvis den göteborgska måleritraditionen, Malmös identitet som del av kontinenten, avantgarde-inriktningen på Norrköpings konstmuseum och Moderna Museets uppfattning om att vara hela Sveriges museum? Finns exempelvis skillnader i konstnärliga tekniker och material, mellan verk av kvinnor respektive män? Forskarna undersöker vad som förvärvat av kvinnor, men även hur dessa konstnärskap presenterats i museernas salar, böcker och foldrar och i marknadsföringen.

Genusprojekt igång på Göteborgs musikhögskola

Under tre år ska Högskolan för scen och musik, HSM, arbeta med projektet Musik och genus. Pedagogisk och konstnärlig utveckling av utbildningarna för operasångare, musikalartister, musiker, kompositörer och lärare i musik vid Högskolan för scen och musik är målet. Även högskolans stödfunktioner involveras i projektet. Projektplaneringen bygger på erfarenheter från och forskning kring det nationella projektet "Att gestalta kön" som genomfördes på landets samtliga högskoleutbildningar för skådespelare, musikalartister och mimare 2007–2009. Ett genuskritiskt förhållningssätt växte fram, vilket på HSM lett till genomgripande analys och utveckling av antagningsprov, undervisning, repertoarval och examinationer inom skådespelarutbildningen.

"Musik och Genus" ska bland annat synliggöra traditioner och maktstrukturer som påverkar medarbetarens och studenters konstnärliga och pedagogiska val, ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv.

Ny forskning om konstnärers meriteringsvägar

Män har dominerat de högre lärartjänsterna vid de svenska konsthögskolorna under 1900-talet. Vid Kungliga Konsthögskolan utsågs 1945–2000 fyrtiofyra män till professorer. Den första kvinnan på en sådan tjänst tillsattes 1985, och endast sex kvinnor totalt erhöll titeln fram till år 2000. Maria Edling, Uppsala universitet har fått forskningsmedel till projektet "Konst, karriär och kön. En studie av manliga och kvinnliga konstnärers meriteringsvägar och rekryteringen till professorer och högre lärartjänster 1945–2000".

Vilka normer har styrt rekryteringsprocessens urval? Vilka har varit sakkunniga och vilka har sökt. Studien ska även undersöka vilken betydelse för fortsatt karriär den könsmissigt skeva rekryteringen har spelat för manliga och kvinnliga studenter.

Eva Andén, till vänster, tillsammans med Elin Wägner, i mitten och en okänd person. • Foto och fakta: Kvinnsam vid Göteborgs universitetsbibliotek
• Text: Frida Lundberg

Sveriges första kvinnliga advokat (1886–1970)

Juristen Ewva Andén, (1886-1970) blev Sveriges första kvinnliga advokat 1918, men vägen dit kantades av starkt patriarkalt motstånd mot kvinnor som akademiker och mot kvinnor som jurister.

1912, när Andén tog sin examen, var kvinnor ännu inte tillåtna att sitta ting, och när hon några år senare agerade rättegångsombud vid Stockholms Rådhusrätt fick hon av rättens ordförande frågan: "Är det en liten fru eller är det en liten fröken?". Andén var ogift varför svaret blev "fröken". Hade hon varit fru skulle hon behövt sin makes medgivande för att kunna uppträda inför rätta. Hon gifte sig aldrig, däremot bodde hon i långa perioder ihop med en av sina kvinnliga medarbetare, Lisa Ekedahl.

Kring årsskiftet 1915/1916 bestämde sig Andén, vid 29 års ålder, för att starta egen juridisk verksamhet. Hon tog över Kvinnliga juristbyrån i Stockholm, som 1918, när hon blev upptagen i Advokatsamfundet, bytte

namn till Eva Andéns Advokatbyrå, och hette så ända fram till 1995.

Andén var engagerad i ett flertal olika kvinnoorganisationer, hon umgicks med flera av medlemmarna i Fogelstadgruppen och bland hennes klienter återfinns bland andra Astrid Lindgren och Selma Lagerlöf.

Idag är andelen kvinnor bland advokaterna 22 procent, en siffra som är på väg att förändras då kvinnorna är i majoritet både bland de juridikstuderande och bland de biträdande juristerna, alltså de jurister som är under utbildning för att bli advokater. Det innebär emellertid inte per automatik att Sverige med tiden kommer få ett jämställt rättsväsende. I toppen är mansdominansen fortfarande stark och enligt Advokatssamfundet söker idag markant färre kvinnor än män vakanta chefstjänster. Likaså avstår högt kvalificerade kvinnor från att bli delägare på advokatbyråer, konstaterar förbundet.

ZAIDA CATALÁN

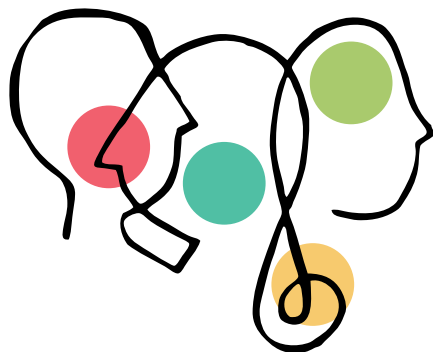
politiker för Miljöpartiet, jurist, samt tidigare medlem i styrelsen för ROKS. Tjänstgör från januari 2011 som expert på genus och sexuellt våld i östra Kongo (DRK) för EUPOL.

MARIA EDSTRÖM

lektor på institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet (JMG). Från januari 2011 tjänstgör hon i ett år som forskningshandläggare på Nationella sekretariatet för genusforskning. Hon disputerade 2006 med avhandlingen *Tv-rummets eliter. Föreställningar om kön och makt i fakta och fiktion*. Hennes forskningsområde är journalistik och genusforskning, TV-innehåll och mediekritik.

HILLEVI GANETZ

föreståndare för Centrum för genusstudier vid Stockholms universitet. Sedan november är hon även professor i genusvetenskap. Hon disputerade i medie- och kommunikationsvetenskap 1997 och forskar om medier, populärkultur och genus.

EVA WITTBOM

lektor i redovisning sedan september 2010 på Företagsekonomiska institutionen, Stockholms universitet, där hon ingår i forskargruppen Akademin för ekonomistyrning i staten. Hon disputerade 2009 med avhandlingen *Att spränga normer: om målstyrningsprocesser för jämställdhetsintegrering*.

IDA ÖMALM RONVALL

fil. kand. i etnologi, studier i genusvetenskap. Ny redaktör för sajten killfrågor.se, som erbjuder pratkompis på nätet för killar och alla som känner sig som killar, ålder 10-18 år. killfrågor.se har normkritiskt per-

spektiv och drivs med stöd av Allmänna arvsfonden på organisationen Män för jämställdhet.

KRISTINA JOHANSSON

doktorand sedan augusti 2010 i arbetsvetenskap vid Luleå universitet. Avhandlingsprojektet handlar om genus, arbete och organisationer inom dagligvaruhandeln. Tidigare arbetade hon som projektstödare i jämställdhetsintegrering på Länsstyrelsen i Jönköping.

ANNIKA VÄNJÄ

började november 2010, efter en tids tjänst på Högskoleverket, forska inom Arbetsvetenskap på KTH. 2006 skrev hon avhandlingen *Knäcka koderna. Praxis kring kön, industriell organisation och ledarskap*.

ÄR DU GENUSFORSKARE och har fått ny tjänst eller bytt arbetsplats? Eller är du ny genusdoktorand och vill berätta om det? Skriv några rader till inga-bodil.ekselius@genus.se.

BÖCKER

EVA MAGNUSSON, JEANNE MARECEK
Genus och kultur i psykologi: Teorier och tillämpningar (Natur & Kultur 2010)

Jämställdhet, kulturella skillnader och samhälleliga orättvisor har debatterats flitigt under de senaste decennierna. Inom psykologijämnet har en ökad kunskap om genus, etnicitet, sexualiteter och andra sociala kategorier växt fram. Boken går igenom och diskuterar grunderna inom dessa nyskapande psykologiska teorier och metoder: kulturpsykologi, feministisk psykologi och kritisk psykologi.

Författarna ger också närbilder av psykologisk forskning inom dessa fält. De ger

exempel på tillämpningar inom områden som flickors och pojkers utveckling till vuxna, ojämställdhet och identitet i heterosexuella pars vardag, sexuellt tvång i heterosexuella möten, de kulturella sammanhangen kring kvinnors ätstörningar samt feministisk kritik och nyskapande av psykoterapeutiska metoder.

GIT CLAESSION PIPPING & TOM OLSSON

Dyrkan och spektakel: Selma Lagerlöfs framträdanden i offentligheten i Sverige 1909 och Finland 1912 (Carlsson Bokförlag 2010)

”Ett vackert och skimrande smycke i kvinnorörelsens historia” kallade Elin Wägner festen för Selma Lagerlöf, några dagar efter att hon fått Nobelpriset i litteratur. Mer än tusen kvinnor firade henne en förtrollad Luciadag 1909 med allsång, hurrarop och viftande näsdukar.

Drygt två år senare reste Lagerlöf till Finland för att delta i firandet av Runebergsdagen. Barn och delegationer uppvaktade vid varje tågstation på resan mellan Åbo och Helsingfors en bitande kall februarikväll 1912.

I denna bok analyserar författarna känslorna vid dessa fester i Sverige och Finland. Här finns de åskådare som upplevde en berusande känsla av ge-

Sjuttioalets kvinnokamp har betytt mycket för att förändra kvinnors situation. I boken *Tusen systrar ställde krav* berättar ett fyrtiotal gamla aktivister om sitt engagemang

menckap, men också de som kände sig utanför och förnedrade. Vad är det som skapar dessa känslor och vilken roll spelar de i samhällslivet?

MALIN HEDLIN HAYDEN & JESSICA SJÖHOLM SKRUBBE (RED)

Feminisms is Still Our Name: Seven Essays on Historiography and Curatorial Practices (Cambridge Scholars Publishing 2010)

Feminismer har spelat en central roll inom såväl konst och konsthistoria som curatorielle praktiker de senaste 40 åren. *Feminism is still our name* är en antologi som kritiskt debatterar feminism inom visuell konst, och hur historien om feministiska teorier och metoder inom båda fälten har beskrivits, i relation till konsthistoria och möjliga feministiska framtider. Essäerna i boken lyfter fram behovet av en kritisk historieskrivning och nödvändigheten av en vitalisering av feministiska praktiker inom såväl skrivna som visuella

berättelser om modern och nutida konst. Skribenterna efterlyser bland annat en kritisk historieskrivning och ytterligare forskning inom konst och feminism.

Författare i boken är: Renee Baert, Malin Hedlin Hayden, Lolita Jablonskiene, Amelia Jones, Mary Kelly, Griselda Pollock, och Jessica Sjöholm Skrubbe.

INGRID SILLÉN, EVA SCHMITZ, EVA LINDQVIST & VERA ALMROTH (RED.)

Tusen systrar ställde krav: Minnen från 70-talets kvinnokamp (Migra Förlag 2010)

”En ensam kvinna är bara en slav, men tusen systrar kan ställa krav.” Denna slogan blev en paroll som fick en ny generation kvinnor att gå ut på gatorna runt om i Sverige för att organisera torgmöten, aktioner och demonstrationer med krav på fri abort, daghem till alla barn, kvinnors rätt till arbete, mot exploatering av kvinnokroppen. Den nya kvinnorörelsen

blev en betydelsefull politisk rörelse för en förändring av kvinnors situation.

I den här boken kommer ett fyrtiotal av aktivisterna till tals. Några av dem som var med och bildade Grupp 8 inleder boken. De ger en skildring av hur det var att vara kvinna under sextioalet och vad som fick dem att engagera sig. Andra grupper var Kvinnoligan, Arbetets Kvinnor, Nyfeministerna med flera.

LENA MARTINSSON & EVA REIMERS (RED.)

Norm-struggles: Sexualities in Contentions (Cambridge Scholars Publishing 2010)

Boken utforskar och utmanar normativitet i allmänhet och heteronormativitet i synnerhet. En röd tråd genom samtliga kapitel är fokus på motsägelser, förändringar, upplösningar och osäkerheter som följer med olika normer och strukturer. Författarna diskuterar och utforskar hur normer produceras och reproduceras men också löses upp, förvrängs och förändras. Kapitlen baseras på observationer från olika miljöer som förskolor, skolor, högskolor, fabriker, social omsorg, populärkultur, passagerarfartyg och brandkåren. De utgår från olika länder: Litauen, Kanada, USA, Sverige, Finland och Storbritannien.

GENUSFOKUS

Excellencesatsningarna
arrangerar heldag i
Kulturhuset 16 mars.
Läs mer på
www.genusfokus.se

ANNONS

KULTUREN SPEGLAR FRÅGOR OM KÖN

KERSTIN ALNEBRATT
FÖRESTÅNDARE

VID EN TÅGRESA NYLIGEN fick jag en bok av Jan Mårtensson i min hand. Det var en av hans småputtriga deckare om antikhandlaren Johan Kristian Homan, mannen som vid sidan om att lösa kriminalgåtor ägnar sig åt allmänna betraktelser över samhällets förfall. Denna gång hamnade genusforskningen i skottgluggen. Och inte vilken genusforskning som helst, utan Verena Barths studie över trumpeteten som genussymbol som man kan läsa om i detta nummer av tidningen Genus.

Det är inte första gången detta forskningsprojekt får klä skott för en tämligen oreflekterad kritik. Mårtensson, eller snarare Homan, tycker att det räcker med att lyssna på Louis Armstrong för att förstå varför trumpeteten är ett manligt instrument. För Verena Barth kanske det är just denna inställning som triggat henne, som själv är trumpetare, att undersöka varför och på vilket sätt som just detta instrument blivit så könat.

VARFÖR JUST GENUSFORSKNING om ett musikinstrument lockar till debatt är svårt att svara på. Möjligen är det kombinationen av konst och genus som blir särskilt provocerande. När litteraturvetaren Karin Westman Berg startade sitt könsrollsseminarium fick hon förlägga det utanför akademien. Då, i slutet på 60-talet var intresset för feministisk forskning inte stort. Många av de kvinnor som anträdde universiteten vid den tiden reagerade dock kraftigt mot att det fanns så lite forskning om kvinnor och kvinnors verksamhet.

Litteraturvetenskapen var ett tydligt exempel på detta. De kvinnliga författarskapen lyste med sin frånvaro både i kursplanerna och i forskningen. Att skriva in kvinnorna i kanon blev ett projekt i sig. Runt Westman Berg samlades en brokig skara forskare och studenter.

Förutom att seminariet kom att inspirera till vidare forskning också utanför litteraturvetenskap, var det här som grundarna av Grupp 8 träffades.

I DET SOM DÅ KALLADES kvinnoforskning, och som idag mestadels går under beteckningen genusforskning, har kopplingen till aktivism och feministiskt engagemang alltid varit påtaglig. En koppling som inte sällan finns också inom konsten. Själv tycker jag mig också se ett helt annat intresse för och medvetenhet om vem publiken är än bara än för några år sedan. Måhända finns det fog för den bild Vanja Hermele ger i intervju i detta nummer av Genus. En annan bild är dock att det vid flera teaterhus idag finns ett ökat intresse för att lyfta fram både kvinnliga konstnärer och att ifrågasätta för-givettagna könsuttryck.

Också inom akademien ökar intresset för genusforskning om konst och kultur inom en mängd discipliner. Dessutom ökar intresset för genusfrågor inom den konstnärliga forskningen. Att det blir väsentligt att problematisera kön och genus i relation till konstnärlig verksamhet är i sig inte så märkligt. När konsten undersöker vad det är att vara människa är könet ofta högst närvarande. Det märkliga är snarare att det fortfarande återstår så mycket att göra. ■

Krav på jämställdhet har ofta mött motstånd inom kulturområdet. Många gånger hör det samman med åsikten att konstnärlig frihet inte får begränsas av politiska ambitioner. Så vad är det som hotas? Blir konstnärskap och konstnärliga verk sämre av lika villkor för kvinnor och män som utövare? Konstnärlig kvalitet, påverkas den av jämställdhet?

PÅVERKAS KONSTENS KVALITET AV JÄMSTÄLLDHETSKRAV?

CHRISTINA SVENS
lektor i litteratur, lärare i drama,
teater och film, Umeå universitet

”Varför skulle vita medelklassmän som dominerar konstnärlig verksamhet tillhandahålla kreativt och kvalitativt bättre förmågor än kvinnor eller för den delen andra män, vars berättelser underförstått i denna debatt medför kvalitetssänkningar? Det handlar om rädslor att förlora makt över processer där många kämpat hårt för att erövra en plats, och följaktligen odlar uppfattningen om en kvalitetssäkring på subjektiva premisser. Ett jämställdhetskrav utvecklar snarare perspektiven på konstnärlig kvalitet och ger framförallt tillgång till fler intressanta historier.”

JOHANNA ROSENQVIST
lektor i konst- och bildvetenskap,
Linnéuniversitetet

”Kvalitetskriterier behöver ständigt granskas och revideras för att motverka dolda urvalsmekanismer. Om konstnärliga utställnings- och utbildningsinstitutioner utsätts för krav på jämställdhet så kan den konstnärliga kvaliteten förbättras på så sätt att den breddas till att inte bara slentrianmässigt referera till en normerande erfarenhetsbas. Detta är naturligtvis avhängigt av att jämställdhet inte reduceras till att ”räkna huvuden” utan avser bredda upptagningsområdet för att bryta gängse föreställningar om feminint respektive maskulint kodade verksamhetsområden.”

DAVID GEDIN
forskarassistent, litteraturvetenskap,
Uppsala universitet

”Jämställdhet inom alla områden är en fråga om rättvisa. Ingen ska ha sämre villkor till exempel på grund av sin könstillhörighet. Det gäller också intaget till utbildningar, stipendier, offentliga uppdrag. Däremot går det inte att svara på hur den konstnärliga kvaliteten påverkas. Kanske förbättras den genom att erfarenhetsbasen breddas, kanske försämras den då en erfarenhet av strukturellt förtryck inte längre kan nyttjas som material, möjligen påverkas den inte alls. Vad som kan förändras med jämställdhetsarbete är snarare värderingen av konstnärlig kvalitet.”

genus.se

På vår webbsida finns samtliga artiklar ur Genus, ytterligare material samt information om aktuella arrangemang. Besök oss på www.genus.se